

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки

«Допущено до
захисту» Завідувач
кафедри

_____ Т. О. Дороніна
(підпис) (прізвище, ініціали)

Реєстраційний № _____

«__» _____ 2023 р.

«__» _____ 2023 р.

**ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НАВИЧОК
ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЧЕРЕЗ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ**

Магістерська робота
студентки групи _____ ЗОПНМ-22
(шифр групи)

ступінь вищої освіти: _____ магістр
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
_____ Мельник Оксани Олександрівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник _____ доктор педагогічних наук,
_____ професор Дороніна Т.О.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Мельник Оксана Олександрівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ’ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ	9
1.1. Питання підготовки учнів до трудової діяльності в історико-педагогічній ретроспективі.....	9
1.2. Сутність, мета та завдання фізичного виховання учнівства: сучасні теоретичні концепції та підходи.....	21
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ 2. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСТВА ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	34
2.1. Підготовка учнівства до трудової діяльності: зміст, завдання та засоби.....	34
2.2. Взаємозв’язок трудового та фізичного виховання.....	52
2.2.2. Емпіричне дослідження проблеми щодо трудової підготовки учнів засобами фізичного виховання	58
2.2.3. Методичні рекомендації щодо трудової підготовки учнів засобами фізичного виховання.....	68
Висновки до другого розділу	74
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому, що сучасне суспільство стикається з викликами, пов'язаними з підготовкою молоді до майбутньої трудової діяльності та їх адаптацією до нових ринкових умов. Фізичне виховання, як важлива складова загального освітнього процесу, може відігравати ключову роль у формуванні навичок та якостей, необхідних для успішної професійної діяльності у майбутньому. Однією з актуальних проблем сучасного суспільства є недостатня підготовка молоді до вимог сучасного ринку праці. Робочі місця стають все більш конкурентними, вимагають широкого спектру навичок та якостей, включаючи комунікаційні, лідерські, творчі та адаптивні здібності. Це важливо для формування у них почуття власної цінності праці, розуміння важливості виконання трудових обов'язків та розвитку особистого потенціалу. Учні, які отримують позитивний досвід у фізичному вихованні, можуть більш активно залучатися до трудової діяльності та проявляти більшу самодисципліну, налагоджуючи позитивні робочі звички та мотивацію до досягнення успіху у професійній сфері. Фізичне виховання може стати важливим інструментом для формування цих ключових компетенцій. Все вищесказане регламентується такими законодавчими та нормативними документами: Законом України «Про фізичну культуру і спорт» [22], Законом України «Про освіту» [21] та програмою з «Фізичної культури» для закладів загальної середньої освіти (6-9 класи) [44].

Фізична активність та спортивні заняття сприяють розвитку фізичних, психічних та соціальних якостей учнівства. Вони сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню енергетичного потенціалу, розвитку координації та сили, а також формують навички співпраці, лідерства та стратегічного мислення. Ці якості є важливими для досягнення успіху в будь-якій професійній діяльності. За допомогою фізичного виховання можна також формувати цінність праці, трудової дисципліни, відповідальності та організаційних навичок. Це може стимулювати учнівство до активного та продуктивного життя, підготовки до

майбутньої трудової діяльності та досягнення професійного успіху. Педагоги, використовуючи фізичне виховання, мають можливість створювати сприятливу інтерактивну навчальну середу, де учнівство може навчатися взаємодії, розвивати навички співпраці та колективної роботи. Такий підхід, на думку І. Іваній та В. Сергієнко, стимулює розвиток комунікаційних та лідерських умінь, які є важливими для майбутньої трудової діяльності [23].

У сучасному педагогічному дискурсі науковці розглядають питання підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у різний спосіб: аналізують фізіологію та здоров'я дітей у контексті рухової активності (О. Бар-Ор, Т. Роуланд); досліджують педагогіку фізичного виховання (Г. Безверхня), (Е. Вільчковський, О. Дубогай, О. Курок); звертають увагу на теорію і методіку фізичного виховання та спорту (С. Возний, Л. Волков, С. Голяка, Н. Деделюк). Професійно-прикладна фізична підготовка становить важливу частину досліджень С. Гвоздецької, П. Рибалко та С. Чередніченко. Значний акцент робиться на життєдіяльності та руховій активності студентів, термінології фізичної культури та спорту (Г. Грибан). Методика фізичного виховання спеціальних медичних груп також знаходить своє місце в цьому дискурсі (О. Дубогай). Отже на сьогодні вченими зроблено значний внесок у формування освітньої парадигми для майбутніх вчителів фізичної культури, від теоретичних основ до практичних методик.

Педагогічний аспект проблеми дослідження підкреслює, що використання фізичного виховання як педагогічного інструменту в підготовці учнівства до трудової діяльності є актуальним, оскільки воно сприяє формуванню не лише фізичних навичок, але й цінностей, навичок соціальної взаємодії та моральних принципів, необхідних для їхнього майбутнього професійного розвитку.

Таким чином, актуальність теми «Формування в майбутнього вчителя навичок організації підготовки учнів до трудової діяльності через фізичне виховання» полягає в її спроможності впливати на розвиток ключових навичок

та якостей, необхідних для успішної адаптації вчителя фізичної культури до ринкових умов та досягнення успіху у професійній сфері.

Отже, **актуальність теми** дослідження обумовлена її значенням для розуміння та оптимізації процесу підготовки учнів до трудової діяльності за допомогою фізичного виховання. В умовах швидкої зміни ринку та зростання вимог до фізичного та психологічного здоров'я працівників, пошук ефективних методів підготовки молоді до трудової діяльності стає особливо важливим. Дослідження спрямоване на забезпечення науково обґрунтованих рекомендацій з використання фізичного виховання як засобу підготовки школярів до майбутньої трудової діяльності, що підвищує його актуальність та соціальну значимість.

Таким чином підвищена актуальність, теоретична і практична значимість зумовили вибір теми магістерського дослідження: **«Формування в майбутнього вчителя навичок організації підготовки учнів до трудової діяльності через фізичне виховання».**

Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол від 27 жовтня 2022 року №3) та вченою радою фізико-математичного факультету (протокол від 3 листопада 2022 року №3).

Мета дослідження: вивчити та оцінити ефективність використання засобів фізичного виховання у підготовці учнів до трудової діяльності, а також визначити їх вплив на формування навичок, потрібних для виконання трудових обов'язків.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. розкрити теоретичні засади підготовки учнівства до трудової діяльності через фізичне виховання;
2. проаналізувати наявну літературу з фізичного виховання учнівства;
3. розглянути фізичне виховання як засіб підготовки учнівства до трудової діяльності;
4. провести контрольний етап педагогічного експерименту.

Об'єкт дослідження: підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності.

Предмет дослідження: фізичне виховання, як засіб підготовки учнівства до трудової діяльності.

У цьому дослідженні були використані такі **методи:**

- *теоретичні:* аналіз літератури, задля збору та систематизації наявних знань про використання засобів фізичного виховання у підготовці учнів до трудової діяльності, розгляду наукових публікацій та видань, звітів тощо, задля виявлення ефективних методів розв'язання проблеми; проектування (на основі результатів аналізу літератури, емпіричного дослідження, статистичного аналізу та експериментального дослідження апробувати методіку, яка має на меті покращити процес підготовки учнів до трудової діяльності за допомогою фізичного виховання);

- *емпіричні:* спостереження, анкетування та інтерв'ю, задля збору первинних даних про ефективність використання фізичного виховання у підготовці учнів до трудової діяльності, отримання конкретної інформації про поточну ситуацію в школах та інших навчальних закладах; педагогічний експеримент : з використанням різних методик фізичного виховання в процесі підготовки учнів до трудової діяльності. Результати цього експерименту повинні допомогти перевірити ефективність методик на практиці та визначити, які з них найбільш впливові.

та елементи статистичного аналізу: використання зібраних даних, їхній кількісний та якісний аналізи, задля оцінки стану проблеми та ефективність запропонованих методів фізичного виховання та їх вплив на підготовку учнів до трудової діяльності.

Практична значущість полягає в можливості розробки та впровадження ефективних методик, які використовують засоби фізичного виховання для підготовки учнів до трудової діяльності. Результати дослідження можуть стати основою для вдосконалення навчальних планів та програм з фізичного виховання, що враховують специфіку трудової діяльності. Вони також можуть

допомогти вчителям, тренерам та іншим освітнім працівникам краще зрозуміти, як оптимізувати фізичну підготовку учнів з урахуванням їх потреб у трудовій діяльності. Крім того, дослідження може сприяти формуванню здорового стилю життя серед учнів, зміцненню їх здоров'я та збільшенню працездатності.

Наукова новина дослідження полягає у комплексному аналізі впливу засобів фізичного виховання на підготовку учнів до трудової діяльності. Дослідження включає в себе аналіз існуючих методик, емпіричне та експериментальне дослідження. Отримані дані відкривають нові перспективи у використанні фізичного виховання як інструменту підготовки учнів до трудової діяльності, що сприяє інноваційному розвитку цієї галузі.

Джерельну базу дослідження становлять наукові праці та статті вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до фізичного виховання та підготовки учнів до трудової діяльності; нормативні документи, методичні рекомендації, навчальні програми з фізичного виховання; результати емпіричних, експериментальних та статистичних досліджень в цій галузі; звіти про дослідження та аналітичні матеріали, опубліковані в наукових журналах та на конференціях.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження було висвітлено під час Міжнародної науково-практичної конференції «Наука, освіта та суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації» (19 листопада 2022 р, м. Кропивницький) та обговорено на регіональному науково-практичному семінарі «Інноваційний розвиток сучасної освіти: від теорії до практики» (25 травня 2023 р. м. Кривий Ріг).

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 91 найменування. Загальний обсяг роботи складає 119 сторінок, із них 80 сторінки основного тексту. У роботі вміщено 10 додатків (40 сторінок).

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

1.1. Питання підготовки учнів до трудової діяльності в історико-педагогічній ретроспективі

Свідоме і цілеспрямоване передавання соціального та історичного досвіду молодим поколінням - саме в цьому споконвіку полягає соціальна функція виховання, допомагаючи набуті їм практичних трудових навичок, а також моральних норм і досвіду поведінки. Без цього неможливий подальший розвиток суспільства. Тому виховання є органічною частиною розвитку суспільства в цілому і не може бути відокремлена від всієї історії людського суспільства.

Праця - є запорукою фізичного та духовного розвитку людини, завдяки їй відбувається становлення особистості, її соціалізація. Негативною рисою сучасного суспільства, сьогодні вважається поява споживацької тенденції, чому сприяє розвиток сфери послуг, полегшення життя людини завдяки прогресу тощо. Мінливість оточуючого середовища, його розвиток, безумовно, справляє вплив на формування молоді особистості, яка опиняється у світі, що позбавляє її від необхідності тяжкої щоденної праці, коли інтелектуальна праця переважає над фізичною, фізична робота віддається «машинам». Фізично незагартована і несформована людина, не спроможна діяти в екстремальних умовах. Тож недостатній рівень фізичної підготовленості, коли учні багато часу проводять за уроками, мало гуляють і мають низький рівень рухової активності, - викликає у сучасних педагогів занепокоєння.

Розглянемо різні трактування поняття «праця». У великому тлумачному словнику сучасної української мови праця характеризується як «діяльність людини; сукупність цілеспрямованих дій, що потребують фізичної або розумової енергії та мають своїм призначенням створення матеріальних і духовних цінностей» [4, с.1103]. Соціологічний словник термінів і понять

визначає працю як «процес свідомої доцільної діяльності людей, в якому вони видозмінюють зовнішню природу, опосередковують, регулюють і контролюють обмін речовин між собою і водночас змінюють власну природу» [50, с.225].

Протягом багатьох століть фізична праця була основою життя людини. У другій половині XX століття у суспільстві змінюється ставлення до праці, у науковому середовищі активно обговорюється питання про «кінець праці в його класичному розумінні». З цього часу розширюється поняття праці: праця поділяється на фізичну та розумову. Із розвитком наукомістких технологій розумова праця стала превалювати над фізичним, але найкращий результат у діяльності людини досягається при гармонійному поєднанні цих видів.

Вперше ідею про трудове виховання як засіб формування вільної гармонійної людини, готової працювати на благо всіх членів суспільства, висловили мислителі XVI - XVIII ст. В епоху Відродження, видатний англійський мислитель-гуманіст Томас Мор у книзі «Утопія» розповідає про світ, в якому освіта доступна всім, що «...діти навчаються всі», «навчальні предмети вивчають своєю рідною мовою», теоретично в школах та практично на полях вивчають землеробство, привчаються до того ремесла, якими володіють їхні батьки, або знайомляться з іншими ремеслами відповідно до своєї схильності. Т. Мор перший висловився за те, щоби молоде покоління виховувалося в процесі трудової діяльності. У тому суспільстві, яке малювалось уяві благородного гуманіста, працею зайняті всі члени суспільства, йому навчаються все з дитинства - «частково в школі шляхом засвоєння теорії, частково ж на найближчих до міста полях, куди дітей виводять як би для гри, тим часом як там вони не лише дивляться, але під приводом фізичної вправи також і працюють» [39, с.58]. Т.Мор приділяє велику увагу ролі праці у трудовому вихованні дітей, проголошує принципи загальної й рівноправної освіти для хлопців і дівчат, ставить вимоги до самоосвіти дорослих, уперше висловлює ідею про ліквідацію протиставлення фізичної та розумової праці.

Я.А.Коменський у своїх творах, особливо у «Великій дидактиці», розкрив закономірності навчально-виховного процесу, окреслив об'єктивні закони навчання й виховання. Він уперше в історії розвитку школи й педагогічної думки намагався пов'язати школу з життям. Ці погляди змусили Я.А.Коменського розробити у своїй педагогічній теорії питання трудового виховання й підготовки дітей до життя. На думку педагога праця більш тісно поєднувала школу з навколишнім середовищем, із життям. Хоч він не ставив питання про поєднання навчання з працею, сам приклад уведення праці у школу є намаганням ліквідувати протиставлення розумової освіти трудовому навчанню. Вивчаючи педагогічну спадщину Я.А.Коменського в нових умовах,

Д.Локк, Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці використали його досвід і більш глибоко розробили питання трудового навчання, виховання й підготовки молоді до практичної діяльності.

Одним із перших у цій справі був англійський філософ-педагог Джон Локк (1632-1704), автор проекту про «робочі школи». Зайнятий думкою про те, щоб максимально використати всю наявну в країні робочу силу на користь виробництва, він запропонував королівському уряду низку заходів: організація «робітничих шкіл», до яких мають спрямовувати дітей з вразливих сімей, які отримують громадську допомогу. Ці школи перебували на самоокупності. Школа мала право віддавати своїх «вихованців» в учні майстрам, якщо останні вносять до каси школи певну плату. Втеча зі школи спричиняла, за проектом Джона Локка, покарання - півторамісячні примусові роботи у виправному будинку [66, с. 39]. Отже, у розумінні завдань освіти педагог виступав проти практицизму й утилітаризму. Його вихованець повинен бути не тільки добре підготовленим до практичних справ, але й має свідомо нести громадянську відповідальність перед суспільством, має знати, чим він зможе прислужитися своїй країні. Освіта виступає засобом розвитку важливих громадянських, моральних якостей особистості, підготовки джентльмена до життя.

Жан-Жак Руссо (1712-1788), прагнув організувати виховання молодого покоління у поєднанні з трудовою загальнокорисною діяльністю. щоб

полегшити долю знедоленої маси трудящих - міського та сільського люду, що живе у темряві та злиднях. Ж. Ж. Руссо пропонував залучати дітей до сільськогосподарської праці та різних ремесл, стверджуючи, що оволодіння професіями забезпечує людині матеріальну незалежність. На думку педагога, ознайомлення з різними виробництвами і трудовою діяльністю створює умови для розуміння людиною суспільних стосунків, а трудові відносини є мірилом соціальних. Щоб оцінити ці трудові стосунки, учень повинен бути не пасивним спостерігачем, а активним учасником. Коли учень сам буде брати участь у виготовленні різних виробів, випробовувати на собі всю складність, він буде спроможним оцінювати суспільне значення тієї чи тієї галузі виробництва [66, с.67-68].

Послідовник Руссо, відомий швейцарський педагог Й.Г.Песталоцці (1746-1827), не тільки теоретично, а й практично багато зробив для того, щоб, поєднавши навчання з фізичною працею, виховати дітей бідняків для чесного життя, вільного від злиднів та образливої благодійності заможних класів. Організований за його власні та його друзів кошти «Установа для бідних дітей» (1774) ґрунтувалося на підготовці дітей до самостійного, праці, за відомого мінімуму загальноосвітніх знань. Школа Песталоцці також частково була побудована на самоокупності: продукція прядильно-ткацької майстерні, що обслуговується під керівництвом майстрів, що виховувалися під керівництвом, продавалася на ринку[42]. Педагогічні експерименти Песталоцці були узагальнені та описані ним у творі «Лінгард і Гертруда», в якому праця високо цінується як засіб, що розвиває розумові здібності та творчу активність дітей. Діти навчаються, виконуючи ту чи іншу роботу, завдяки цьому поступово розвиваються їх духовні та фізичні сили. Діти, завдяки поєднанню навчання з фізичною роботою, виходять у життя морально чистими, міцними та здатними відстояти свою самостійність.

Кращі традиції трудового виховання були закладені в творчій спадщині Г.Сковороди (1722-1794). Український філософ поет Г.Сковорода вважав, що щастя людини може бути знайдено тільки в «сродній праці». У сучасному

розумінні «сродну працю» можна трактувати як поєднання індивідуального «хочу» і «можу» із суспільним «треба». Наявність вроджених здібностей дитини - запорука успіху в навчанні та вихованні. На думку філософа, праця, що відповідає схильностям і вподобанням людини, є не тільки засобом для існування, а й джерелом морального та інтелектуального розвитку [14, с.116].

Ідея трудового виховання отримала розвиток у працях філософів ХІХ століття. Сен-Сімон та Фур'є доводили, що основне завдання виховання - підготувати молоде покоління до «успішної трудової діяльності», забезпечити його всебічний розвиток. Тому воно має здійснюватися у неодмінному зв'язку з трудовою діяльністю на користь суспільства. Роберт Оуен намагався здійснити досвід поєднання навчання з продуктивною працею. Відповідно до теорії та досвіду великого англійського філософа, діти з раннього віку залучаються «в практику всіх головних операцій своєї громади» і беруть участь у справах з садівництва, городництва і домашнього господарства. Отримавши певний мінімум загальноосвітніх знань та спеціальну підготовку, вони залучаються до продуктивної праці не тільки у сільському господарстві, а й на фабриці. Подальше їхнє навчання, спрямоване на розширення загальнокультурного кругозору та підвищення продуктивності праці, здійснюється під час спеціальних занять [65, с13-14].

Р.Оуен досить високо оцінював роль виховання і був переконаний, що воно повинно бути всебічним, тісно пов'язаним з участю дітей у виробничій праці. Він не уявляв морального виховання без трудового, оскільки вважав, що в майбутньому суспільстві праця являтиме собою головний чинник, на основі якого будуть формуватися нові люди. Вона стане основою всього багатства і народного добробуту, джерелом демократичних і гуманних стосунків між людьми. У таких умовах люди будуть працювати не тільки з метою забезпечення своїх соціальних потреб, але й створюватимуть необхідні умови для власного духовного розвитку. Саме тому дітям змалечку потрібно прищеплювати навички трудової діяльності [20, с.46].

Конкретизуючи питання про органічний зв'язок школи з життям, великий педагог К. Д. Ушинський (1824-1870) особливу увагу приділив праці у справі навчання та виховання підростаючого покоління. Він написав спеціальну роботу з цього питання «Праця у його психологічному та виховному значенні». У цій роботі Ушинський бореться за «вільну працю», яка потрібна людині «для розвитку та підтримки в ній почуття людської гідності». Він критикує сучасне суспільство, в якому праця поставлена в такі умови, за яких збільшення маси багатства, створюваного працею [58, с.107].

Узагальнено думки педагогів минулого щодо трудового виховання подано у Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ

1.	Т. Мор, Т. Кампанелла	Вперше була висунута думка про знищення різниці між розумовою та фізичною працею. Розвиток гармонійної людини має включати трудову діяльність, на основі поєднання навчання з ремісничою та сільськогосподарською працею.
2.	Ж.Ж. Руссо	Основна діяльність вихованця - заняття корисною трудовою діяльністю. Опанування трудовими професійними навичками на основі власного діяння - необхідна умова, яка забезпечує людині свободу.
3.	К. А. Сен-Симон, Ш. Фурье	Головне завдання виховання – підготувати молоде покоління до трудової колективної діяльності, що забезпечує всебічний розвиток.
4.	Й.Г. Песталоцци	Праця, за його розумінням, постає як засіб розвитку гармонійної особистості і як джерело знань.
5.	К.Д.Ушинский	Виступали за перетворення праці на першу потребу людини.

Таким чином, теоретичне обґрунтування необхідності трудового виховання в педагогічному доробку минулого було першим кроком становлення та розвитку теорії трудового виховання. Представлена ними трудова діяльність дітей, ґрунтувалася насамперед на прилученні дітей до

сільськогосподарської праці та ремесл, що у свою чергу сприятиме насамперед формуванню різнобічної особистості, формуванню моральних, етичних якостей. Основні категорії, принципи, закономірності трудового виховання соціалістами – утопістами були розкриті. Незважаючи на це Т.Мор та Т. Кампанелла вперше в історії заявили про необхідність поєднання навчання з трудовою діяльністю, що дає право стверджувати, що витoki розвитку трудового виховання беруть у період Відродження [26, с.42].

На рубежі XIX і XX століть триває активний процес подальшого розвитку педагогічних теорій та систем з новими підходами до теоретичних практичних проблем виховання та освіти. Переглядаються функції освіти та виховання. Пошук нових можливостей розвитку педагогічної науки ведеться у різних напрямках. Звернення до особи дитини, її виховання та освіти ініціює розробку нових ідей [7, с.589]. Актуальними стають питання розвитку та самоосвіти індивіда, його сприйнятливості до виховного впливу, міри свободи та примусу у вихованні, взаємодії індивідуального та колективного виховання. Зароджується реформаторська педагогіка, чи педагогіка реформи, авторами якої були відомі вчені, викладачі учительських семінарій, громадські та державні діячі.

З усіх реформаторських проектів, якими була така рясна педагогіка початку двадцятого століття, ідея трудової школи завоювала найбільшу кількість прихильників. Понад те, навіть прибічники художнього виховання стали її гарячими захисниками, оскільки бачили у ній збіг основних принципів, передусім принципів дитячої самодіяльності та самостійності. Ідея художнього виховання відповідала поглядам епохи, що потребує піклування про розвиток творчих сил людини. Тут сходяться завдання трудової школи та художнього виховання: обидві надають великого значення самодіяльності. Це підтверджується ще й тим, що часто вираз «трудова школа» замінюється поняттями «творча робота» або «творче викладання». Тільки навчання, побудоване на власному практичному досвіді дитини, може дійсно допомогти дитині засвоєння знань, пов'язаних з життям. Стара «книжкова» школа не

прищеплювала вміння осмислювати живий досвід, живе життя, в якому дитина живе та діє. Для цього треба, щоб підручник був для нього лише посібником до вивчення та розуміння іншої книги - всього того, що він бачить у природі і з чим матиме справу в житті. Якщо робота буде вихідним центром пізнавальних інтересів учня в школі, він перенесе цей зв'язок і звичне співвідношення і в життя. Тоді не буде поділу між роботою та думкою, яке часто робить працюючого не мислячим, а мислячого – не працюючим [7, с. 595].

У тісному зв'язку з вимогою про розвиток творчих сил людини знаходиться вимога уваги до індивідуальних особливостей особистості. Один із варіантів трудової школи був розроблений німецьким педагогом Г.Кершенштейнером. Важливим завданням школи він вважав професійну освіту поряд із трудовим навчанням та вихованням. Ще в школі дитина повинна отримати знання, вміння та навички, необхідні для майбутньої роботи, набути готовності та бажання працювати, щоб знайти своє місце в житті. Водночас він підкреслював значення надання професійно-трудової підготовки морального характеру, формування ставлення до будь-якої праці як до справи гідної та почесної. Аби вирішити цих завдань школу слід було організувати як трудовий громади. Кершенштейнер запропонував два варіанти трудової школи: «школу духовних професій», що готує керівні кадри для держави, а також діячів науки і культури, і власне школу трудову для професійної підготовки широких народних мас [7, с.596].

Інший підхід розширює поняття «трудої школи». Представники цієї групи (Г.Гаудіг, Р.Зейдель, Л.Гурлітт, В.А.Лай, Е.Лінде) не задовольняються додатковим і не пов'язаним із загальним навчальним планом запровадженням ручної праці до школи, проте вимагають, щоб ідея практичної діяльності пронизала собою як методичний принцип все теоретичне викладання загальноосвітніх предметів. Так, Г.Гаудіг розглядав ручну працю не як найважливіший елемент трудової школи. Дух такої школи можна, на його думку, створити і поза стінами навчального закладу. Мета освіти за Гаудігом - розвиток самостійно мислячих особистостей. Вирішальним принципом

дидактики вважає принцип самодіяльності. У старій школі Гаудіг критикує інтелектуальну однобічність, рецептивність та відсутність самостійності дітей.

За такої побудови трудової школи вчитель направляє дітей, навчає їх лише відповідним методам навчальної роботи, він стає організатором вільної дитячої діяльності. Таким чином, представники трудової школи, з одного боку, намагалися враховувати педоцентристську вимогу орієнтуватися на схильності та особливості кожної дитини, з іншого - тяжіли до досить послідовної педагогічної регламентації навчально-виховного процесу. Прагнучи тісного зв'язку з життям, трудова школа орієнтувалася на активні дослідно-експериментальні методи.

Ідеї трудової школи набули досить швидкого поширення в Європі. Дедалі більше педагогів переконувалося у цьому, що майбутнього буде трудовий школою, сутність якої полягатиме у самодіяльності дітей.

Праці Ч. Пірса та В. Джемса, основоположників прагматичної філософії, підводять до розуміння педагогічних ідей Джона Дьюї. Він вважав, що особлива увага приділяється ручній праці, що розвиває активність дитини. У процесі навчання треба виходити із чотирьох інстинктів дитини: інстинкту діяння, дослідницького інстинкту, художнього та соціального. У процесі діяння виникають пізнавальні потреби, розвиваються інтереси, навчання стає цікавим і корисним. Дитина опиняється в позиції дослідника на основі поєднання творчості та праці. Трудовий процес наближається до процесу пошуку - осмислення завдання чи проблеми, побудови гіпотези, вибору шляхів її вирішення, досягнення бажаного результату. На його думку, виховання має здійснюватися лише у процесі праці. Методи виховання не приносяться ззовні. Вони впливають із предмета праці та дитячого досвіду, із саморозвитку особистості, її рефлексивних можливостей усвідомлення важливості дій. Тут велику роль грає самостійність, емоційне самопочуття, переживання почуття задоволеності як від результатів праці, а й трудового процесу [17, с.12].

Найбільш чіткий вираз ідеї Дьюї знайшли у діяльності його послідовника Вільяма Кілпатріка, професора Педагогічного коледжу. У 1918 р. пише роботу

«Метод проектів», у якій розглядає систему цільових актів педагогічного процесу. Учні навчаються у процесі розробки проектів (творчий, споживчий, проблемний, проект-вправа), а вчитель хіба що «веде» дитини під час цієї роботи [20; с. 123].

Запропонований У.Кілпатріком «метод проектів» набув широкого поширення. 1920 року Педагогічний коледж, де він викладав, був флагманом нової педагогіки. За методом проектів навчалися до 35 тисяч школярів у кожному штаті, він викликав великий інтерес та наслідування у багатьох країнах світу. Вони розробили «метод навчання через роблення», велике значення у ньому надавалося праці, що, на думку Д. Дьюї, мала стати «центром, навколо якого групуються наукові знання». З'явилися експериментальні школи, і що саме для молодших школярів, оскільки акцент у навчанні переносився на особистість дитини, розвиток у ньому активних творчих почав. Провідна ідея даної наукової школи полягала у тому, щоб виконувана дитиною навчальна діяльність будувалася за принципом «Все життя, все життя». Щоб розвинути у школярів здатність працювати з інформацією, навчити їх самостійно мислити, вміти працювати у команді, можна використовувати різноманітні педагогічні технології.

Видатний український педагог С.Русова у своїх педагогічних творах розглядала різні аспекти педагогічної теорії і практики: націоналізація освіти, дошкільне виховання, нова школа соціального виховання, дидактика та інші. Питання трудового виховання учнів вона розробила у працях «Єдина діяльна (трудова) школа», «Шкільні екскурсії та їхнє значення», «Соціальне виховання, його значення у громадському житті» та інших. С.Русова підкреслювала, що великий виховний громадський вплив школи набирає дедалі більшого значення, бо ніяка держава не може жити нормально, поки не матиме своєї єдиної національної школи.

Відзначимо внесок В. Сухомлинського у розвиток ідей трудового навчання. Педагог наголошував, що протягом століть людство переконувалося, що, крім сили фізичної, людина має ще й духовну - вірність своїм

переконанням, віру у свою правоту, непохитність перед труднощами, безстрашність. Поняття про силу, про мужність і вольову стійкість - історичне, воно складалося протягом багатьох років. Через усі праці педагога провідною ідеєю проходить проблема формування духовності учнів у процесі трудової діяльності на різних етапах їх розвитку, а найбільш глибоко розглядається вона у творах «Серце віддаю дітям», «Духовний світ школяра», «Павлиська середня школа», «Народження громадянина» та інших [55, с.115].

Він підкреслював, що виховуючи дітей, ми повинні добиватися, аби праця входила в духовне життя школярів як важлива сфера виявлення творчих здібностей. Завдяки тому, що потреба у творчій праці сприймається як духовна потреба, людина, стаючи на шлях самостійного трудового життя, не лише застосовує і використовує набуті знання, застосовує їх до чогось готового, а й удосконалює працю, підпорядковує її потребам свого духовного світу. На думку педагога, забезпечити цілеспрямованість духовного життя школярів, особливо в юнацькі роки, можна лише за умови, якщо школярі у творчій праці застосовують свої невичерпні інтелектуальні та емоційні сили [55, с.170]. Отже, Василь Олександрович теоретично і практично довів, що в дитячі роки разом з процесом розумового і фізичного розвитку відбувається формування духовного світу дитини.

На підставі вищесказаного можна дійти висновку, що педагогічні течії протягом трудового виховання отримало зовсім нове звучання. Навчання, побудоване на власному практичному досвіді, може допомогти дитині у засвоєнні знань, пов'язаних із життям, сприятиме розвитку творчих сил та індивідуальних особливостей дитини. Пріоритетне значення праці призвело до того, що самостійне здобуття знань у процесі трудової діяльності повністю перекладено на процес виховання в самостійне русло. Трудове виховання може також сформувати працьовитість в учнів, що допомагає у вибудовуванні власної життєвої траєкторії, формуванні особистісних якостей та підвищенні своєї самооцінки, що впливає на конкурентоспроможність у виборі професії. Ціль виховного процесу - ставлення до праці як моральної цінності.

Спираючись на історичний досвід людства та вітчизняної науково-педагогічної думки, українська держава на сучасному етапі робить усе можливе, щоб прискорити перехід економіки на ринкові відносини. Але поряд з розвитком матеріальної бази сучасного суспільства важливою умовою є і формування нового світогляду підрастаючого покоління. Завдання полягає в тому, щоб виховати в усіх членів суспільства внутрішню потребу працювати за здібностями передовсім на себе, а водночас і на державу, на суспільство. Ця потреба - основа духовного світу нової людини, зосередження її моральних якостей.

Проблеми сучасного трудового виховання обумовлені зміною парадигм у пострадянській період кінця минулого сторіччя. Отримання «прибуткового» місця після закінчення ЗВО стало пріоритетом у молоді.. Така ситуація призвела до зростання непрофесіоналізму у багатьох трудових колективах. Деякі дослідження професійних та кар'єрних планів молоді свідчать про те, що після отримання диплому для більшості молодих людей важлива не реалізація себе в професії, а попадання в ті економічні ніші, що склалися, де старт, навіть з найнижчих посадових позицій, одразу дає більший дохід.

Навчання школярів під час уроків праці сучасної школі є процес засвоєння ними як теоретичних знань технології виробництва виробів, так і оволодіння практичним умінням їх виготовлення, а також потрібні рухові навички виконання необхідних трудових операцій. Складність і якість виробів залежить від рівня їх сформованості у учня. Слабкі рухові навички є однією з причин, що перешкоджають придбанню школярем повноцінних знань, передбачених програмою з навчання загальноосвітньої школи. Тому процес оволодіння учнями робітничими рухами є важливим завданням трудового навчання. Ефективність даного процесу залежить не тільки від методів навчання, пропонованих вчителем, але, як доведено, значною мірою і від обсягу рухового досвіду, а також від рівня розвитку значимих, ключових, для трудового навчання психофізіологічних функцій та фізичних якостей учня (явище «перенесення тренуваності») [51]. Задля цілеспрямованого розвитку

значимих для трудового навчання психофізіологічних функцій та фізичних якостей та набуття рухового досвіду, давно та успішно застосовуються засоби фізичного виховання.

1.2. Сутність, мета та завдання фізичного виховання учнівства: сучасні теоретичні концепції та підходи

Зміна освітньої парадигми на рубежі століть пов'язала мету освіти зі зміною природи людської особистості, а пріоритетом стало формування цілісної, гармонійної та вільної особистості [59]. Для цього необхідно залучати людей до базових культурних цінностей, у тому числі й до фізичного виховання. Об'єктом теорії фізичної культури є фізкультурна діяльність людини і суспільства, форми і види фізичної культури; її предметна область - формування фізичної культури (і її видів) людини і суспільства; її предметом - особливості (закономірності) розвитку, визнання і функціонування фізкультурної діяльності та її видів і форм у практиці формування фізичної культури людини і суспільства.

Виникнення фізичного виховання відноситься до раннього періоду в історії людського суспільства. З плином історії люди поступово усвідомили, що члени племені, які ведуть рухливіший та активніший спосіб життя, повторюють певні фізичні рухи знову і знову, завдяки цим фізичним навантаженням вони ставали сильнішими, витривалішими та працездатнішими, що призвело до усвідомленого розуміння феномена вправності (повторюваності фізичних процесів).

Усвідомивши ефект вправності, людина стала імітувати необхідні їй у трудовій діяльності руху (дії) поза реальним трудовим процесом, наприклад кидати дротик у зображення тварини. Як тільки трудова дія стала використовуватися поза реальним трудовим процесом, вона перетворилася на фізичну вправу. Перетворення трудової дії на фізичну вправу значно розширило сферу її впливу на людину, особливо в плані підвищення загальної фізичної працездатності. Еволюційні процеси показали, що фізична

підготовленість набагато краще досягається, якщо людина починає займатися фізичними вправами в дитинстві, а не в дорослому віці, тобто якщо її заздалегідь готують до життя і праці. Фізичне виховання - це один із видів фізичної культури, процес, що формує потребу в заняттях фізичними вправами в царині загального розвитку особистості, позитивного ставлення до фізичної культури, ціннісних орієнтацій, формування переконань, вподобань, звичок і нахилів.

Виховання фізичних якостей є не менш істотною стороною фізичного виховання. З цього приводу посилаємося на думку В. Шутька про те, що цілеспрямоване управління прогресуючим розвитком сили, швидкості, витривалості та інших фізичних якостей торкається комплексу природних властивостей організму і тим самим зумовлює кількісні та якісні зміни його функціональних можливостей [69].

Усі фізичні якості є вродженими, тобто, дано людині у вигляді природних задатків, які потрібно розвивати, удосконалювати. Таким чином, фізичне виховання є процес вирішення певних виховно-освітніх завдань, якому притаманні всі ознаки педагогічного процесу. Відмінною ж особливістю фізичного виховання є те, що воно забезпечує системне формування рухових умінь та навичок та спрямований розвиток фізичних якостей людини, сукупність яких вирішальною мірою визначає її фізичну дієздатність.

До основних понять теорії фізичного виховання відносяться такі: «фізичне виховання»; «фізична підготовка»; «фізичний розвиток»; «фізична досконалість»; «спорт». Опановуючи рухи, які мають смислове значення, важливих для життя або спорту руховим діям, діти які займаються набувають вміння раціонально і повноцінно проявляти свої фізичні якості. Одночасно з цим вони пізнають закономірності рухів свого тіла. За ступенем освоєння техніки рухової дії може виконуватися у двох формах - у формі рухового вміння та у формі навички. Тому часто замість словосполучення «навчання рухам» у практиці фізичного виховання використовують термін «формування рухових умінь та навичок». На думку Т. Круцевич, у процесі фізичного

виховання набувається також широкий круг фізкультурних та спортивних знань соціологічного, гігієнічного, медико-біологічного та методичного змісту. Знання робить процес зайняття фізичними вправами більш осмисленим і через це більш результативним [56]. Таким чином, фізичне виховання є процесом вирішення певних освітньо-виховних завдань, якому притаманні всі ознаки педагогічного процесу. Відмінною ж особливістю фізичного виховання є те, що воно забезпечує системне формування рухових умінь і навичок і спрямоване на розвиток фізичних якостей людини, сукупність яких у вирішальній мірі визначає його фізичну дієздатність.

Вже багато років поспіль важливим завданням є модернізація існуючої системи фізичного виховання та розуміння найважливіших складових цієї освітньої діяльності та їх місця в загальній системі освіти. Для фізичного виховання запропоновано низку нових напрямів, цілей, завдань, форм і методів. Спільною рисою інноваційних концепцій є, наприклад, визнання необхідності гуманізації сучасного фізичного виховання та посилення його особистісної орієнтації. Водночас існують розбіжності у визначенні загального підходу до розуміння цілей сучасного фізичного виховання.

У означеному контексті можна виокремити такі концепції:

- фізичне виховання визначається як освітня діяльність, що використовує специфічні фізичні вправи (у вітчизняних публікаціях - «фізичне виховання», у міжнародних - «фізична активність») для вирішення комплексу освітніх завдань, таких як фізичний, розумовий, естетичний і моральний розвиток та зміцнення здоров'я;

- оскільки спорт (і особливо спортивне виховання) займає центральне місце у фізичному вихованні, основними завданнями цієї освітньої діяльності є орієнтація на спорт, залучення студентів до занять спортом та виховання особистої спортивної культури;

- основними завданнями фізичного виховання є корекція організму людини, її спортивних здібностей і здоров'я та формування фізичної (тілесно-фізичної) культури особистості шляхом використання комплексу форм і

методів (фізичні вправи, спорт, раціональний режим праці та відпочинку, природні сили тощо).

Для модернізації наявних систем фізичного виховання пропонуються різні підходи, що підкреслюють важливість конкретних завдань, форм і методів. А саме: створення комплексного освітнього (навчально-виховного, фізкультурно-спортивного) середовища і простору; використання нових тренажерів та інших технічних засобів, що впливають на різні параметри фізичного стану людини; моніторинг, діагностика і тестування фізичного здоров'я та фізичної підготовленості; гендерні підходи; управління сферою фізичної культури і спорту. Тому в Україні та за кордоном проводяться значні дослідження, спрямовані на визначення основних напрямів, викликів, інноваційних форм і методів сучасного фізичного виховання. Результатом часто є абсолютизація окремих елементів, напрямів, форм і методів фізичного виховання, обмеження їх різноманітності, визнання лише деяких з них важливими і пріоритетними, відсутність системного і комплексного підходу до їх розуміння. З цих позицій Т.Хома доводить, що однобічний підхід до розуміння труднощів сучасного фізичного виховання зумовлений переважно прагненням враховувати лише один із трьох провідних принципів - вирішення комплексу виховних завдань на основі фізкультурно-рухової активності, виховання індивідуальної спортивної культури, виховання індивідуальної фізичної (тілесної, соматичної) культури особистості [61].

Окрім абсолютизації ролі та значення спорту у фізичному вихованні, існує і протилежний підхід. На думку сучасних науковців, використання спортивних змагань у фізичному вихованні (особливо дітей) заперечується, оскільки визнається, що тільки фізична культура і рухова активність є важливими для вирішення цього освітнього завдання [1].

Приклади таких концепцій наведені нижче:

- *біологічно орієнтована концепція* поширена в Західній Європі та Південній Америці. Основна мета цієї концепції полягає у використанні фізичних вправ для біологічної адаптації органів і систем організму до

навколишнього середовища і фокусується на функції руху для розвитку людини. Вона також базується на знаннях дисциплін біомедичного циклу. Основним завданням програми фізичного виховання (або дидактичної програми), що ґрунтується на цій концепції, є розвиток і вдосконалення фізичних якостей, а мірилом її ефективності є виконання нормативів фізичної підготовленості;

- згідно з концепцією *«тілесний досвід»*, учні повинні набути знань і навичок про власне тіло та навчитися керувати ним. Уроки повинні проходити в невимушеній обстановці, зосереджуватися на здоров'ї та заохочувати досвід володіння власним тілом. У цій концепції фізичне виховання спрямоване на те, щоб кинути виклик спорту, його цінності та недолікам;

- концепція *«депедагогізація»* фокусує фізичне виховання на здоров'ї та соціальному вихованні через залучення студентів до різних форм фізичної активності. На думку авторів цієї концепції, необхідно повернутися до цінностей спорту як спонтанної діяльності, спрямованої на вирішення різних завдань у процесі різних ситуацій фізичної активності, а не на результат [15].

У різних країнах сучасна концепція фізичного виховання набуває все більшої конкретизації, але часто з одностороннім забарвленням. На основі аналізу основних завдань фізичного виховання, сформульованих у національних програмах фізичного виховання для учнів початкової, основної та середньої школи 33 європейських країн, Кен Хардман дійшов висновку, що пріоритетними залишаються формування рухових навичок, фізичний розвиток і розвиток рухових якостей.

Значні методологічні недоліки в понятійному апараті цієї теорії негативно вплинули на розвиток інноваційних теорій фізичного виховання: концептуальна невизначеність і розпливчастість. Зокрема, такі основні поняття, як «фізичне виховання», «фізична культура», «рухова активність», «фізична освіта» та «спортивна культура» створюють умови для суб'єктивізму в їх трактуванні; відсутність розмежування між матеріальними та термінологічними аспектами у визначенні поняття.

Одним із важливих негативних наслідків цього є плутанина та ототожнення різних теоретичних концепцій фізичного виховання. Крім того, на думку сучасних авторів, у запропонованих концепціях часто не враховується необхідність розрізнення загальних, інтегрованих і часткових теорій фізичного виховання або допускаються методологічні помилки у визначенні предмета [40].

З метою теоретичного аналізу фізичного виховання як складного і системного соціально-педагогічного явища необхідно враховувати діалектику, положення і нові логіко-методологічні принципи, розроблені в сучасній логіці і методології наукового пізнання. При розробленні понятійного апарату значення мають логіко-методологічні принципи, до яких належать: врахування обґрунтованості дефініцій; розмежування змістовних і термінологічних аспектів і відповідних питань понятійного апарату; необхідність введення й аналізу не одного поняття, а понятійної системи, необхідної для ідентифікації та розмежування різних досліджуваних об'єктів. Дотримання цих принципів дає змогу усунути невизначеність і неоднозначність понятійного апарату теорії фізичного виховання.

Фізичне виховання є цілеспрямована, чітко організована та планомірно здійснювана система фізкультурної та спортивної діяльності дітей. Вона включає підростаюче покоління у різноманітні форми занять фізичною культурою, спортом, військово-практичною діяльністю, гармонійно розвиває дитину в єдності з її інтелектом, почуттями, волею та моральністю. Фізична підготовка це процес виховання фізичних якостей і оволодіння життєво важливими рухами. Термін «фізична підготовка» підкреслює прикладну направленість фізичного виховання до трудової чи іншої діяльності. Науковці стверджують, що фізична підготовка поділяється на загальну фізичну підготовку та спеціальну [8].

Ми поділяємо думку В. Шутька, що загальна фізична підготовка спрямована на підвищення рівня фізичного розвитку, широкої рухової підготовленості як передумов успіху у різних видах діяльності [69], що має

бути враховано під час підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Спеціальна фізична підготовка - спеціалізований процес, що сприяє успіху в конкретній діяльності, що пред'являє спеціалізовані вимоги до рухових здібностей людини. Сучасні науковці стверджують, що результатом фізичної підготовки є фізична підготовленість, що відображає досягнуту працездатність у сформованих рухових уміннях та навичках, що сприяють ефективності цільової діяльності [13, с.78].

Фізичний розвиток це процес становлення, формування і подальшої зміни протягом життя індивідууму морфофункціональних властивостей його організму і заснованих на них фізичних якостей і здібностей.

Найважливішими показниками фізично досконалої людини, на думку Г. Грибан, відповідно до загально прийнятих стандартів, сучасності є:

- 1) міцне здоров'я, що забезпечує людині можливість безболісно і швидко адаптуватися до різних, у тому числі і несприятливих умов життя, праці, побуту;
- 2) висока загальна фізична працездатність, що дозволяє досягти значної спеціальної працездатності;
- 3) пропорційно розвинене тіло, правильна постава, відсутність тих чи інших аномалій та диспропорцій;
- 4) всебічно та гармонійно розвинені фізичні якості, що виключають однобічний розвиток людини;
- 5) володіння раціональною технікою основних життєво важливих рухів, а також здатність швидко освоювати нові рухові дії;
- 6) фізкультурна освіченість, тобто оволодіння спеціальними знаннями та вміннями ефективно користуватися своїм тілом та фізичними здібностями у житті, праці, спорті [12].

Фізичний розвиток характеризується змінами двох груп показників. Перша група це показники статури, що характеризують насамперед біологічні форми, або морфологію, людини. Друга група це показники здоров'я, що відображають морфологічні та функціональні зміни фізіологічних систем

організму людини. Характер фізичного розвитку як процесу зміни зазначених показників протягом життя залежить від багатьох причин і визначається цілою низкою закономірностей. Успішно управляти фізичним розвитком можливо тільки в тому випадку, якщо відомі ці закономірності і вони ураховуються при побудові процесу фізичного виховання. Фізичний розвиток певною мірою визначається законами спадковості, які повинні враховуватися як фактори, що сприяють або, навпаки, перешкоджають фізичному удосконаленню людини. Спадковість, зокрема, повинна братися до уваги при прогнозуванні можливостей та успіхів людини у спорті.

Процес фізичного розвитку підпорядковується також закону вікової ступінчастості. Втручатися в процес фізичного розвитку людини з метою управління ним можна тільки на основі врахування особливостей і можливостей людського організму у різні вікові періоди: у період становлення та зростання, у період найвищого розвитку його форм та функцій. Фізична досконалість це історично зумовлений ідеал фізичного розвитку і фізичної підготовленості людини, що оптимально відповідає вимогам життя. Фізичне виховання охоплює ширшу область педагогічного впливу учнів. Важливе значення у змісті фізичного виховання має формування в учнів потреби у заняттях фізкультурою та спортом та зміцненні своїх фізичних сил та здоров'я. На думку сучасних авторів, метою фізичного виховання є всебічний і гармонійний розвиток фізичних і психічних здібностей (сил) людини, які тісно й органічно пов'язані з духовним, трудовим, емоційним, моральним та естетичним вихованням, необхідні для життєдіяльності та суспільства в цілому [5].

Правильне фізичне виховання, яке у спортивно- масових заходах сприяє формуванню товариства, колективізму, вимогливості до себе, і навіть зміцненню волі. Джерелами виникнення та розвитку теорії та методики фізичного виховання за С. Черненко [64, с.15] є: практика громадського життя (потреба суспільства в добре підготовлених фізично людей викликала прагнення пізнати закономірності фізичного виховання і на їх основі будувати

систему управління фізичним удосконаленням людини); практика фізичного виховання (саме в ній перевіряються на життєвість всі теоретичні положення, можуть народжуватися оригінальні ідеї, які спонукають теорію і методику фізичного виховання до розробки нових положень); прогресивні ідеї про зміст і шляхи виховання гармонійно розвиненої особистості, що висловлювалися філософами, педагогами, лікарями різних епох і країн; постанови уряду про стан та шляхи удосконалення фізичної культури в країні; результати досліджень як у галузі теорії та методики фізичного виховання, так і у суміжних дисциплінах.

Завдання фізичної культури (за Г.Безверхньою) ми унаочнили на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Завдання фізичної культури за Г.Безверхньою [3, с.7].

До системи цілей фізичної культури, на думку Т. Круцевич, входять формування різнобічно фізично розвиненої особистості, здатне активно використовувати цінності фізичної культури для зміцнення та тривалого збереження власного здоров'я; оптимізації трудової діяльності та організації активного відпочинку; формування стійких мотивів та потреб школярів у дбайливому відношенні до свого здоров'я, цілісного розвитку фізичних та психічних якостей, творчого використання засобів фізичної культури в організації здорового способу життя [34.].

Реалізація мети і завдань фізичного виховання обов'язково призведе до значного збільшення кількості людей, залучених до цієї сфери. Це можна досягти лише шляхом формування у них (особливо у молоді) стійкої та усвідомленої потреби у фізичному вихованні (та його видах). У вирішенні цих питань, як стверджує В. Шутько, важливу роль відіграє використання на практиці наступних загальних принципів [69, с.5]: цілісності людини, її фізично-духовної і соціокультурної єдності та інтегративного впливу рухової активності і її основного компонента - фізичних вправ; реалізація фізичного як особистісного в процесі постійного використання фізкультурної діяльності у зв'язку з формуванням фізичної культури людини на різних вікових етапах (періодах) життя; взаємозалежність і взаємозв'язок фізичної культури та її виду з усіма видами культури в процесі розвитку фізичної культури людини.

Визначені принципи фізичної культури впливають із сутності культури, однією з найважливіших особливостей якої є відтворення людини у всій повноті та всебічності її буття. Ці принципи, які відрізняються за змістом від загальних принципів системи фізичного виховання, сприяють формуванню цілісної особистості, у якої виникає стійка потреба в оволодінні цінностями фізичної культури.

У сучасних умовах школам доводиться відповідати багатьом вимогам. Справжніми клієнтами шкіл є учні, їхні сім'ї, суспільство та професійна еліта, яка прагне підтримувати певний статус у державі. Для сучасної школи недостатньо дати випускникам знання на десятиліття вперед. Здатність і

готовність продовжувати навчання впродовж усього життя стає все більш вимогливим критерієм з точки зору ринку праці та життєвих перспектив. Одним із способів ефективного забезпечення нової якості освіти школярів є використання вчителями фізичної культури сучасних освітніх технологій, таких як інформаційні технології та здоров'язбережувальні методики.

Використання ІКТ може забезпечити орієнтацію учнів на розвиток критичного мислення в ситуаціях інформаційного перевантаження. Вчителі фізичної культури сьогодні стикаються з проблемою зниження рівня рухової та пізнавальної активності своїх учнів на уроках або просто зниження мотивації до навчання. На думку сучасних авторів, одним із способів підвищення рухової та пізнавальної активності учнів є використання відео, мультимедійних технологій та комп'ютерів [29].

Здоров'я є безцінним надбанням не лише для окремої людини, а й для всього суспільства. В останні роки стає все більш очевидним, що здоров'я школярів катастрофічно погіршується. Крім несприятливих соціальних і екологічних факторів, причиною цього визнається негативний вплив школи на здоров'я дітей. Здоров'язбережувальні технології лежать в основі викладання фізичного виховання. Уроки фізичної культури розроблені таким чином, щоб бути оптимально комфортними для учнів, навчальне навантаження не суперечило законодавчим вимогам, а методи викладання обрані з урахуванням захисту фізичного та психічного здоров'я учнів. З метою підтримання фізичної форми учнів та розвитку навичок, необхідних для здорового способу життя, вчителі виконують гігієнічні та санітарні вимоги (наприклад, вентиляція спортивних залів, контроль за освітленням), організація фізкультхвилинок та руханок на перервах та на уроках, спортивні свята та «дні здоров'я». Створення умов для розвитку здатності учнів до самонавчання через дослідницьку та творчу навчальну діяльність, спрямовану на інтеграцію та оновлення знань [16].

Висновки до першого розділу

У різні історичні періоди проблема трудового виховання з метою трансформації молодого покоління на самостійних членів суспільства притягувала увагу педагогів, філософів і видатних громадських діячів. Відповідне вирішення цього питання пов'язувалося з планом реформування і розвитку суспільства в цілому, формуванням всебічно розвиненої особистості.

В останні роки думка науковців все більше привертається до вивчення народних традицій трудового виховання та психологічних закономірностей цього процесу. Наукове розуміння дало змогу зрозуміти сутність народної педагогіки та виявити найбільш ефективні засоби трудового виховання дітей. Надбання вітчизняної педагогічної думки та досвід інших країн свідчить, що опора на національні традиції у трудовому вихованні молоді є фактором економічного зростання нації та завоювання місця у світовому співтоваристві.

Постійна модернізація навчальних програм, зростаючий обсяг інформації, широке використання транспорту, а також інших технічних засобів, надають несприятливий та негативний вплив на рухову діяльність учнів. У сучасному суспільстві виникають протиріччя між вимогами фізичної підготовленості дітей та їх способу життя. Навчання в школі обмежують рухову діяльність і зовсім не забезпечує необхідного режиму, а це, в свою чергу, не дозволяє підвищити результати життєво необхідних рухових якостей. Оскільки відсутність руху призводить до ослаблення імунітету, низького рівня навички концентрації уваги, ослабленої витривалості, різних супутніх хронічних захворювань.

Саме тому виникає гостра необхідність пошуку найбільш доцільних засобів і методів підвищення фізичної підготовленості та фізичної активності учнів. Для більшості учнів, які займаються розумовою працею, характерне нервово-емоційне перевантаження, що і є основною причиною зниження працездатності і високої захворюваності серед них.

Науковці та педагоги наголошують на тісному зв'язку праці та фізичного виховання молоді, стверджуючи, що від фізичного розвитку залежить фізичне,

психологічне та ментальне здоров'я не лише окремої особистості, а й всієї нації. Під час фізичної роботи, стверджують вчені, учні розвивають мускулатуру, координацію і точність рухів, спритність, силу і витривалість. Праця сприяє їх розумовому розвитку. Учні, які працюють на різних роботах, розумніші, креативніші та мають багатший словниковий запас. Участь у трудовому процесі позитивно впливає на їх поведінку та дисциплінованість.

У трудовому навчанні учні одержують загальнотрудову (оволодіння знаннями, уміннями і навичками з планування, організації своєї праці), загальновиробничу (освоєння науково-технічного потенціалу основних галузей виробництва, основ економіки та організації праці, природи й навколишнього середовища), загальнотехнічну (оволодіння знаннями з урахуванням специфіки галузі, в яку входить обраний профіль трудової підготовки) й спеціальну підготовку (передбачає формування початкових умінь і навичок праці з обраної спеціальності).

Шкільний вік є важливим етапом, тому що висока сенситивність цього вікового періоду визначає великі потенційні можливості різнобічного розвитку. Сучасний викладач повинен впливати на особистість учня, прищеплювати звичку до самостійних занять фізичними вправами, виробляти потребу у самовихованні. Тому роль фізичного та трудового виховання неухильно зростає. Педагогіка, звертаючись до проблеми перетворення праці на життєву потребу людини, розглядає працю як важливу умову всебічного розвитку особистості. Безперервність трудового виховання здійснюється у дитячому садку, у сім'ї, у школі, у середніх та вищих навчальних закладах країни.

Викладене вище, дозволяє констатувати таке: взаємозв'язок фізичного та трудового виховання виявляється у тому, що фізичне виховання безпосередньо впливає на трудове, підвищуючи працездатність людей, а трудове виховання, у свою чергу, надає фізичному вихованню конкретну спрямованість на підготовку людей до життя і праці.

РОЗДІЛ 2.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ УЧНІВСТВА ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Підготовка учнівства до трудової діяльності: зміст, завдання та засоби

Трудове виховання займає особливе місце у системі української освіти. Це найважливіша складова частина виховної системи будь-якої освітньої установи, одне з основних засобів соціалізації дітей, що впливає на розумове, моральне, економічне, фізичне, естетичне виховання підростаючого покоління. У трудовій діяльності дітей та підлітків вирішується комплекс педагогічних завдань. У вітчизняних освітніх установах накопичено значний досвід організації трудового виховання дітей та підлітків. Вирішення цієї проблеми супроводжує велика кількість досліджень [43].

Трудове виховання в українських школах пов'язане з цілеспрямованим формуванням ставлення людини до праці як до життєвої потреби, умові успішної життєдіяльності та досягнення особистих планів і цілей, засобу отримання задоволення від процесу результату праці. Трудове виховання спрямоване на досягнення двох основних та взаємопов'язаних цілей: успішну соціалізацію зростаючої людини як суб'єкта трудової діяльності та розвиток її особистості та індивідуальності. Можна конкретизувати ці цілі такими завданнями [7, с.123]:

- усвідомлення дітьми життєвої необхідності трудової діяльності;
- формування переконання в тому, що праця - це основа особистого та суспільного благополуччя людини;
- виховання потреби у праці, розвиток мотивів праці;
- формування культури праці, трудових знань, умінь та навичок, умінь раціонально працювати;
- розвиток здатності до подолання трудових зусиль та трудових напруг;
- формування готовності до самостійної трудової діяльності, здатності успішно працювати;

- формування морально-етичного ставлення до праці та людей праці;
- розвиток індивідуальних інтересів та здібностей дітей;
- формування самовизначення у трудовій та професійній діяльності.

На думку сучасних авторів, трудове виховання виконує ряд функцій у соціальному та професійному розвитку дитини, основними з яких є: орієнтаційна, стимулююча, пропедевтична, корекційна, інтегративна, а також функція збереження та зміцнення здоров'я вихованців [47, с.32].

Орієнтаційна функція трудового виховання спрямовано формування самовизначення дитини на різних сферах життєдіяльності, включаючи побудова особистісно-професійних та професійно-освітніх планів. Ця функція проявляється у наданні допомоги дитині у її самовизначенні та його індивідуальних можливостей. Важливо включити дитину як суб'єкт у процес власної орієнтації, допомогти йому усвідомити та відповідально поставитися до свого майбутнього на основі оцінки всієї сукупності інформації, залучити його до процесу проектування свого життєвого та професійного шляху. Одним із основних механізмів реалізації орієнтаційної функції є побудова варіативної частини програми трудового (технологічного) навчання, позакласної та суспільно-корисної роботи з урахуванням інтересів та можливостей дітей за допомогою розробки та реалізації індивідуальних освітніх програм розвитку дитини.

Пропедевтична функція трудового виховання пов'язана з виявленням та сприянням вирішенню проблем особистісного розвитку та соціалізації дітей, що яскраво проявляються та ефективно вирішуються в процесі трудової творчої діяльності. На організаційному рівні здійснення пропедевтичної функції полягає у розробці та реалізації засобів трудового виховання, що запобігають розвитку негативних процесів та тенденцій, що послаблюють їх вплив на особистість дитини. Основою виявлення та подолання труднощів трудової соціалізації є розвиток процесів рефлексії засобами педагогічної, психологічної, медичної та соціальної підтримки.

Здійснення реабілітаційної функції трудового виховання пов'язане з формуванням впевненості дітей у своїх силах за умов задоволення успішного вирішення трудових завдань. Створення ситуації успіху на основі підтримки зусиль щодо подолання проблем трудової діяльності, що об'єктивно підтверджується її результатами, сприяє підвищенню рівня самооцінки та впевненості у власних силах, подолання комплексу неповноцінності, властивого значній частині дітей. Формування впевненості у собі та опори на власні сили - важливий чинник самоорганізації у процесі життєвого та професійного самовизначення підлітків.

Корекційна функція трудового виховання пов'язана з реабілітаційною функцією і спрямована на виявлення та подолання проблем та розвиток сильних сторін особистості у процесі вирішення трудових завдань. Реалізація корекційної функції передбачає створення умов для діагностики труднощів у трудовій діяльності та пошуку шляхів їх подолання на основі самоорганізації, ефективного використання та розвитку власного потенціалу.

Стимулююча функція трудового виховання вказує на виняткову значущість успішної самореалізації дитини на трудову діяльність та виникнення внутрішньої потреби у подальшому розвитку трудової успішності. Забезпечення позитивного зворотного зв'язку у процесі трудового навчання та виховання створює умови виявлення та освоєння кращої трудової діяльності, що визначає потребу у відповідній спеціальній професійній підготовці.

Трудова діяльність дітей є важливим засобом збереження та зміцнення їхнього здоров'я: психічного (за рахунок успішності в роботі, набуття впевненості у своїх силах), фізичного (розвитку рухових умінь, зміцнення фізичної сили тощо), морального (зайнятість корисною творчою справою) . Корисна творча праця дітей, що забезпечує самореалізацію дитини, задоволеність собою, своїми досягненнями, сприяє формуванню здорового способу життя, дозволяє знайти заняття відповідно до інтересів та потреб, що є основою здорового способу життя.

Інтегративна функція трудового виховання визначає його системоутворюючу роль у структурі освітньої діяльності, змісті та формах навчально-виховної роботи. Трудове навчання вимагає взаємодії та об'єднання зусиль різних дисциплін, виступаючи системоутворюючим фактором у структурі загальної освіти, його розвитку у позакласній та позашкільній роботі, основою взаємодії із системою додаткової та професійної освіти. Таким чином, розвиток комплексу трудового навчання та виховання визначає необхідність розвитку усієї освітньої системи на основі інтеграції її окремих компонентів.

З іншого боку, інтегруюча функція трудового виховання пов'язана з вирішенням завдань ресурсного забезпечення праці дітей з урахуванням об'єднання можливостей різних освітніх установ та інших соціальних інститутів.

Реалізація даної функції відіграє важливу роль у розширенні освітнього та життєвого простору дітей, необхідного для їх успішної соціалізації та трудової адаптації, що можливо при координації зусиль та взаємодії освітніх установ додаткової та професійної освіти, підприємств та громадських організацій. Існують різні підходи до визначення змісту праці. Традиційно працю поділяють на розумову та фізичну. Реально на практиці вони тісно взаємопов'язані і поєднуються у будь-якій діяльності, та їх співвідношення по-різному.

Проте є переважно фізична праця, яка потребує великих витрат фізичних зусиль, виконання часом одноманітної роботи. Дуже важливо, щоб проста праця з самообслуговування в полі, на фермі, на ділянці не сприймалася дітьми як додаток тільки фізичних зусиль. Педагогам необхідно знайти у такому повсякденному праці елементи дослідження, експериментування та захоплення цим своїх учнів.

У міру дорослішання дітей розумова складова праці має розвиватися. Чим складніші технологічні процеси, покладені в основу праці, тим більше можливостей для розкриття та розвитку задатків та здібностей особистості. Основи трудового виховання школярів закладає сім'я, а надалі здійснюється

трудове навчання та виховання в системі дошкільної, загальної та додаткової освіти.

Трудове (технологічне) навчання школярів є безперервним процесом, що включає кілька етапів [44]:

- знайомство з елементарними навичками праці (самообслуговування) та технологіями у дошкільному вихованні;
- введення в технології в початковій школі;
- основи технології першому етапі основній школи (5-7-е класи);
- предпрофільна підготовка на завершальному етапі основної школи (8-9-і класи);
- профільне навчання у старшій школі (10-11-і класи).

Навчання на стадії знайомства і введення в технології включає ряд розділів: обробка матеріалів, робота з природними матеріалами, декоративно-ужиткова творчість, проектна діяльність дітей. Важливу роль тут відіграють інформаційні технології та включення дітей у додаткову освітню діяльність у поєднанні із суспільно корисною працею.

Зміст трудової (технологічної) підготовки в основній школі диференційовано для хлопчиків і дівчаток, для міської та сільської школи і включає ряд загальних і профільних розділів навчання.

Важливою умовою успішності трудового навчання є міжпредметні зв'язки з основами наук та застосування здобутих знань у вирішенні практичних завдань. Слід зазначити, що дисципліни предметної підготовки повинні не лише забезпечувати зв'язок із основами наук, а й робити безпосередній внесок у трудову діяльність учнів. Велику роль відіграє забезпечення етичної спрямованості та суспільної значущості у виборі та реалізації об'єктів праці.

На заняттях у навчальних майстернях та кабінетах, у гуртковій роботі та на навчально-дослідних ділянках виховується трудова культура дітей у вмінні планувати та організовувати роботу, користуватися інструментами та інвентарем, контролювати та виконувати роботу з необхідною точністю,

ефективно витратити ресурси, забезпечувати виконання технологічних процесів.

Важливу роль трудовому навчанні та вихованні грає розвиток системи позаурочної діяльності дітей, позакласної роботи, додаткової освіти школярів, взаємодії з професійними освітніми організаціями та підприємствами.

Завдання соціалізації дітей вимагають їхнього залучення до практичної діяльності у різних трудових сферах. Для цього зміст трудового навчання та виховання має забезпечувати перетворювальну діяльність дітей у комплексній системі предметів праці: природа, техніка, знакова система, художній образ, людина.

Найчастіше у зміст трудової діяльності дітей включають такі види праці: самообслуговування, суспільно-корисна праця та праця продуктивна. Самообслуговування сприймається як складова частина суспільно-корисної праці. Під суспільно-корисною працею розуміється цілеспрямована, планомірна, свідома, добровільна трудова діяльність, що має чітко виражену суспільну значимість. У процесі систематичної суспільно-корисної праці формуються такі моральні якості як відповідальність, дбайливе ставлення до суспільної власності, дисциплінованість, творча активність та самостійність. Головна відмінна риса суспільно-корисної праці полягає в тому, що це праця, в якій проявляється турбота кожного учасника діяльності про оточуючих людей і навколишнього середовища. Основні напрямки суспільно-корисної праці - самообслуговування, робота для потреб дитячої установи, школи, охорони природи, робота з благоустрою, збирання сировини, посильна участь у продуктивній праці.

Найбільш простим і доступним видом суспільно-корисної праці є домашнє та шкільне самообслуговування. Якщо діти привчені обслуговувати себе, допомагати членам сім'ї, то й у школі вчителю значно легше організувати працю самообслуговування [47].

Одне із завдань педагогів - привчити дітей обходитися без допомоги сторонніх. У процесі самообслуговування у учнів формуються соціальні

відносини, оскільки його результати потрібні всьому колективу. Більшість видів самообслуговування потребує колективної праці, в якій складаються відносини взаємної відповідальності за успіх дорученої справи, виникає взаємна вимогливість і взаємодопомога, сильні допомагають слабким і беруть він більш важкі і складні види роботи. Постійне виконання тих самих обов'язків виробляє у дітей необхідні трудові навички, формує звички сумлінного ставлення до дорученої справи.

До суспільно-корисної праці можна віднести: виготовлення та ремонт обладнання, інвентарю; виготовлення ящиків для розсади; виготовлення та ремонт посібників, приладів, таблиць, демонстраційного обладнання; участь в обладнанні навчальних кабінетів та побутових приміщень; виконання робіт для громадської бібліотеки («книжка лікарня», палітурка книг та журналів); оформлення кабінетів, музеїв та інших приміщень; ремонт меблів (стільців, столів); участь у ремонті приміщень; робота на присадибній ділянці тощо.

Важливе місце займає робота з благоустрою довкілля: охорона зелених насаджень, догляд за ними; охорона та посадка лісу, полезахисних насаджень; виготовлення та встановлення годівниць; допомога у впорядкуванні дворів, вулиць, скверів та парків, дитячих спортивних та ігрових майданчиків; вирощування розсади квітів; посадка квітів, дерев та чагарників та ін. Школярі беруть участь у зборі сировини: макулатури, лікарської сировини, плодів, ягід.

Особливу увагу педагоги приділяють праці, пов'язаній із турботою про оточуючих, яка має винятково важливе значення. Він формує гуманістичні якості, а оцінка цієї праці приносить підліткам радість і викликає прагнення робити добро людям.

Це допомога в організації дозвілля та праці молодших дітей; допомога ветеранам праці, пенсіонерам, людям похилого віку; виготовлення іграшок, ведення гуртків для молодших дітей, підготовка для них свят; підготовка подарунків для друзів, хлопців із дитячого будинку, молодших дітей, гостей, близьких людей. На жаль, дорослі часто самі багато виконують за дітей, замість того, щоб терпляче навчати їх елементарним навичкам трудової діяльності.

Крім того, навчання дітей навичкам самообслуговування в українській школі ускладнюється у зв'язку з ухваленням низки документів, які ускладнюють залучення дітей до різних видів праці в освітніх організаціях. У зв'язку з цим втрачено традицію чергування учнів, яке раніше передбачало участь дітей у прибиранні навчальних приміщень.

Трудова діяльність у навчальній, суспільній, побутовій сфері може бути пов'язана зі створенням матеріальних та інтелектуальних цінностей, що знаходять практичне застосування в житті самих дітей та в їхньому соціальному оточенні. У зв'язку з цим трудова діяльність набуває характеру продуктивної, продуктивної праці, що відіграє важливу роль у формуванні особистісних якостей та соціально-професійному становленні дитини. Продуктивною працею дітей можна назвати тоді, коли продукт суспільно-корисної праці стає товаром - у вигляді матеріальної цінності чи послуги.

У продуктивній праці можуть брати участь школярі різного віку. Зміст та об'єкти продуктивної праці можуть бути пов'язані з виконанням посильних для них зовнішніх замовлень від підприємств та організацій. Волкова Н.П. вважає, що педагоги повинні дотримуватись вимог змісту та організації суспільно корисної продуктивної праці дітей, таких як:

- здійснювати зв'язок суспільно-корисної продуктивної праці з іншими видами практичної діяльності дітей;
- забезпечувати наступність суспільно-корисної продуктивної праці дітей із змістом навчання у школі або у системі професійної освіти;
- вибирати об'єкти продуктивної праці відповідно до змісту (програми) трудового (технологічного) навчання;
- забезпечувати відповідність змісту суспільно-корисної продуктивної праці можливостям дітей та матеріальної бази навчання;
- використовувати суспільно-корисну продуктивну працю з метою соціально професійного самовизначення;

- здійснювати комплексну організацію суспільно-корисної продуктивної праці в системі навчальної, позанавчальної, позакласної діяльності дітей та додаткової освіти учнів;
- пов'язувати продуктивну працю з основними галузями господарської діяльності соціального середовища;
- передбачати індивідуальні та колективні форми трудової діяльності, можливості професійного поділу праці;
- організовувати суспільно-корисну продуктивну працю на основі системи виробничих відносин у реальному виробництві;
- забезпечувати прикладну спрямованість та творчий характер суспільно корисної продуктивної праці [7, с. 125].

За своїм виховним впливом суспільно-корисна продуктивна праця - найзначніший вид праці. Міські школярі можуть брати участь у роботі промислових підприємств, житловому будівництві, благоустрій міста, особливо нових районів. Діти сільських установ беруть участь у різних видах сільськогосподарських робіт, у меліорації та лісопосадках. Види продуктивної праці дітей надзвичайно різноманітні. Вибір їх визначається основними господарсько-економічними завданнями, особливостями соціуму, завданнями та реальними можливостями школи.

Включення дітей до трудових колективів промислових та сільськогосподарських підприємств, ділове спілкування школярів з робітниками та спеціалістами, безпосередня участь у виробництві, конкретні матеріальні результати праці дітей, його громадська значимість і позитивна оцінка дорослими - усе це впливає формування особистості підлітків.

Зміст трудової діяльності реалізується через її форми. Серед усіх форм трудової діяльності слід виділити таку, як доручення (завдання), яке обирає сама дитина або йому доручає роботу колектив. Ця форма ефективна, якщо дитина розуміє суть дорученої роботи, підготовлена до її виконання. Дуже важливо у колективі розробити систему таких доручень: постійних та тимчасових, індивідуальних та групових. І тут доручення є своєрідним

завданням від колективу. Залежно від того, якою мірою враховуються можливості дитини при розподіл доручень, наскільки зрозумілий йому їх суспільний зміст, яке значення надають оточуючі його громадським обов'язкам, формується і ставлення до справи: творче, виконавське чи формальне.

Найбільш поширені індивідуальні доручення, завдання самообслуговування у своїй установі. Тут праця кожного школяра на увазі, кожен працює для себе і інших. Доручення для дітей мають свою специфіку як за змістом, складністю, тривалості, і з організації виконання. Характер та зміст доручень визначаються віком дитини: ускладнюється їх зміст, зростає обсяг, яскравіше проявляється організаторська функція. Так, для молодших дітей доручення конкретні на короткий термін. У середньому віці доручення може бути розраховані більш тривалі терміни та включати елементарні організаторські функції. Саме в тих випадках, коли доручення задовольняє потребу дітей у творчій діяльності, коли вони несуть відповідальність за справу, що має суспільний зміст, коли вони вміють його виконувати, тоді воно справді сприяє вихованню важливих якостей, готує до творчої праці. Добре, коли доручення відповідають інтересам та бажанням дітей, але важливо також дати можливість перевірити свої сили під час виконання різних доручень [45].

Найбільш поширеними формами організації суспільно-корисної праці є трудові ланки та бригади дітей. Залежно від виду діяльності вони можуть бути постійними чи тимчасовими, одновіковими чи різновіковими колективами: ланки для виконання робіт на навчально-дослідній ділянці та з самообслуговування, загони з збору вторинної сировини, лікарських трав, грибів, насіння та дикорослих плодів; секції товариства з охорони природи («зелені патрулі», «блакитні патрулі»), бригади з виконання замовлень підприємств.

Однією з поширених форм групової діяльності є гуртки, творчі об'єднання за інтересами, технічні, хімічні, біологічні, а також гуртки домоводства та художнього рукоділля, де формуються різноманітні трудові

навички, позитивна мотивація до праці, вольові зусилля у привабливій для дитини діяльності. Вони поглиблюють знання, формують пізнавальні інтереси дітей та допомагають вирішення завдань трудового виховання. Гурткова, студійна та секційна робота дітей знаходить відображення у вдосконаленні їх докільця і реалізується у рішенні побутових та дозвільних проблем. У зв'язку з цим програми роботи гуртків технічної, декоративно-ужиткової творчості, підрозділів інформаційних засобів та технологій, а також діяльність художніх та спортивних об'єднань тісно пов'язані з рішенням життєвих завдань школярів. Такий підхід до трудової діяльності дітей з організації власного сучасного побуту не тільки привчає їх до виконання трудових обов'язків майбутньому, але й сприяє їх спільній та спеціальній підготовці у різних сферах трудової діяльності.

Участь у роботі різних гуртків дає можливість вихованцям виявити свої схильності та здібності у різних видах діяльності, служить задоволенню їх інтересів, озброює їх вміннями та навичками трудової діяльності. Робота в гуртку удосконалює вміння та навички, розвиває творчу ініціативу, забезпечує деяким дітям можливість довести свої вміння рівня мистецтва. Результати роботи дітей у гуртку за інтересами носять спочатку особистий характер: вони готують подарунки близьким чи корисні речі собі. Сам процес праці та її результати доставляють дітям радість.

Виховний вплив праці в гуртках незмірно зростає, коли йому надається суспільний характер, коли гуртківці роблять різні речі для молодших, своїх друзів, школи, сім'ї та ін.

Багато дітей влітку виїжджають до дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, де розширюються можливості залучення дітей до нових видів праці. Є досвід оздоровчих таборів, де велике значення приділяється організації трудової діяльності підлітків. У деяких із них трудова діяльність організовується у формі сюжетно-рольової гри, використовуються елементи змагання, що особливо приваблює дітей та стимулює їх активність, спонукає долати труднощі та виявляти вольові зусилля задля досягнення цілей.

Необхідно забезпечити єдність праці та творчості учнів. Праця стає творчим, якщо його зміст та форми визначаються у спільному пошуку дітей та дорослих.

2.2. Взаємозв'язок трудового та фізичного виховання

Педагогічна думка сучасності відображає загальні тенденції розвитку суспільства, в якому, маємо констатувати, трудове виховання дещо поступається місцем моральному, розумовому, культурному різновидам виховання. Натомість фізичне виховання молоді все більше привертає увагу науковців та педагогів-практиків. Утім, наш власний педагогічний досвід, досвід тренерської роботи, переконує у безпосередньому зв'язку обох видів виховання, у дотичності їхніх цілей та результатів.

Існують значні відмінності між трудовим навчанням і фізичним вихованням у меті, способі реалізації та засобах навчання. освіти. Для фізичного виховання характерні «рух», «старанність» як мета і «сила» як засіб. Це навчальна діяльність з основною формою руху тіла. Трудове виховання підкреслює перехід від «матеріального світу» до «соціального життя», що має певну соціальну практичність. Ми поділяємо думку Шиян Б.М., що це вимагає від учнів формування правильних уявлень про працю, оволодіння необхідними трудовими навичками та формування позитивної якості праці в розумінні, застосуванні та створенні праці [67].

У сучасному суспільстві учнівство стикається з багатьма викликами та тиском. Як важлива група для виховання майбутніх стовпів суспільства, їхній всебічний розвиток і здорове зростання є спільною турботою педагогів і батьків. Трудове навчання школах приділяє увагу вихованню практичних здібностей учнів та інноваційної свідомості, тоді як фізичне виховання зосереджується на підготовці фізичних якостей учнів, вихованні духу співпраці та змагальної свідомості. Органічне поєднання обох може не тільки змусити дітей відчувати задоволення від праці та спорту на практиці, але й культивувати їх всебічні здібності, вдосконалювати їхню здатність до самоуправління та

співпраці, що має велике значення та цінність. Тому дослідження та обговорення питання інтеграції трудового навчання та фізичного виховання в школі має важливе практичне значення та далекосяжний вплив на вдосконалення системи освіти, просування реформи освіти та підвищення якості учнів.

У педагогічному словнику С. Гончаренка трудове виховання визначається як «система виховних впливів, яка передбачає залучення дітей і юнацтва з метою їх загального розвитку до трудової діяльності. Трудове виховання притаманне всім історичним формаціям і є найстарішою формою виховання. Його конкретний характер і місце в системі виховання визначаються конкретними історичними умовами. В сучасній українській школі. Трудове виховання здійснюється багатьма шляхами: у процесі вивчення загальноосвітніх предметів гуманітарного і природничо-математичного циклів, на уроках трудового навчання, у процесі самообслуговування, у позакласній і позашкільній роботі, в родині» [11, с.335]. Фізичне виховання здійснюється в єдності з розумовим, моральним, трудовим і естетичним вихованням. Наведені визначення, на нашу думку, свідчать про таке: у визначенні трудового виховання відсутня вказівка на зв'язок із іншими видами виховання (зокрема фізичним), у визначенні фізичного виховання цей зв'язок підкреслено; фізичне виховання представлено лише в аспекті здоров'язбереження, тобто його можливий вплив на формування трудових якостей практично не відображено. Також маємо наголосити на спільності фізичного та трудового виховання у формуванні та розвитку багатьох важливих для життя рис: витриманість, організованість, сміливість, сконцентрованість, наполегливість, здатність долати труднощі, дисциплінованість, ретельність у виконанні вправ/завдань тощо.

Визначений вище такий підхід є достатньо традиційним для педагогіки, яка, дійсно, схильна знаходити зв'язок фізичного виховання із естетичним, цю позицію у своїй науковій розвідці пропонує зокрема Т. Єрмолаєва [19, с.56], яка унаочнює свої міркування у відповідній схемі взаємозв'язку фізичного та

естетичного виховання в процесі розвитку особистості. Експлікуючи згадану схему на встановлення зв'язку між вихованням фізичним та вихованням трудовим та на основі опрацювання педагогічних джерел з проблем трудового виховання, ми отримали свою схему (модифікований варіант схеми Т. Єрмолаєвої), яка ще потребує додаткового насичення, що є одним із завдань нашої магістерської роботи.

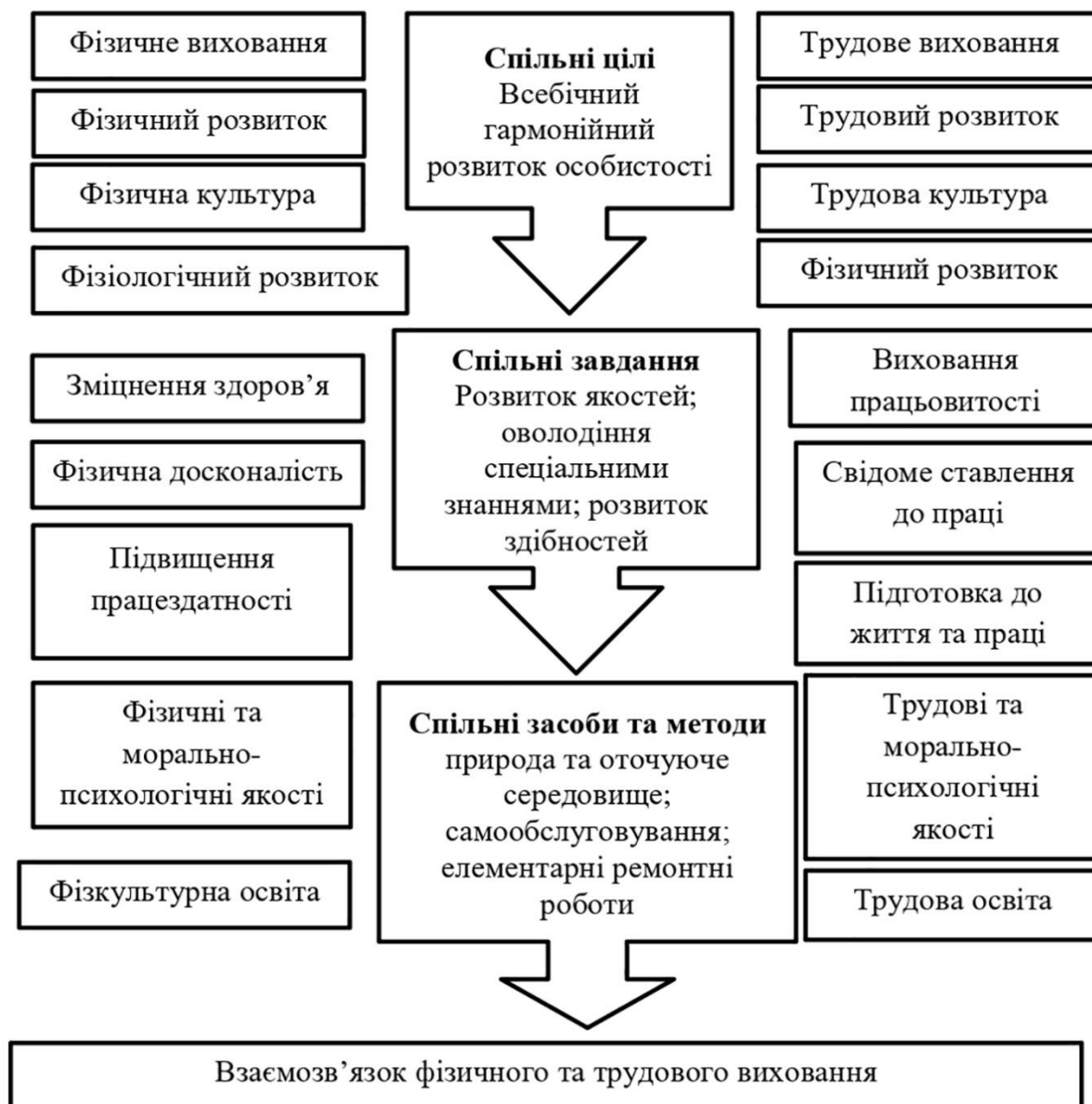

Рис.2.1. Взаємозв'язок фізичного та трудового виховання за Т. Єрмолаєвою [19, с.56].

Заняття різними видами спорту представляють широкі можливості виховання позитивних рис особистості. Ці заняття мають колективний

характер. Вони емоційні, дозволяють формувати поряд з фізичними і психічні якості. Проте виховні можливості занять різними фізичними вправами, неоднакові, це потрібно враховувати викладачеві. Це зумовлено особливим змістом та умовами виконання конкретних вправ. Так, за допомогою вправ гімнастики за відповідної організації, методики навчання та тренування можливо розвивати такі якості, як витриманість, сміливість, наполегливість, дисциплінованість. Рухливі та спортивні ігри відрізняються високою емоційністю та створюють особливі умови для ефективного формування позитивних якостей особистості (чесності, відповідальності перед колективом, наполегливості, готовності надати допомогу товаришу) та усунення негативних якостей (егоїзму, нечесності, грубості, зарозумілості, боягузтво та ін.).

Педагогу бажано знайти правильний підхід до кожного учня, вміти підтримати і розвинути в ньому хороші якості та задатки, дбати не тільки про спортивні результати свого вихованця, а й про його ставлення до навчання, його поведінку, культурне зростання.

Як стверджує Т. Хома, ефективність виховної діяльності педагога з фізичної культури та спорту досягається [60]:

- організацією цілісного діяльнісно-виховного процесу відповідно до вимог законів, наукових рекомендацій та реальних потреб;
- досягненням соціально-ціннісної цільової та змістовної спрямованістю виховання, оптимальною його організацією;
- забезпеченням позитивної мотивації у процесі занять фізичними вправами та спортом, розкриттям та залученням сутнісного потенціалу кожного, хто займається;
- досягнення згуртованості спортивного колективу (команди);
- особистим ставленням до виконання обов'язків на високопрофесійному, творчому рівні;
- всебічним забезпеченням виховного процесу.

Систематичні заняття фізичними вправами формують організованість, наполегливість, здатність долати труднощі, власне небажання чи невміння і

зрештою виховують працьовитість. Крім того, виконання тих, хто займається різноманітними дорученнями педагога з самообслуговування, ремонту спортивного інвентарю, обладнання найпростіших спортивних майданчиків тощо сприяє формуванню елементарних трудових навичок.

Результати трудового виховання щодо формування певних якостей особистості безпосередньо позитивно відбиваються і на ефективності процесу фізичного виховання. Ефект позитивного впливу засобів фізичної культури та спорту на результати навчання різним видам праці ґрунтується на явищі перенесення тренуваності, отриманої в одному виді діяльності, на інший вид діяльності. Виділяють два види перенесення тренуваності: перенесення фізичних якостей та перенесення рухових навичок. Вже доведено позитивний вплив фізичної культури на розвиток рухових можливостей підростаючого покоління, результатом чого є легше оволодіння ним трудовими руховими вміннями [2].

Результативність процесу формування рухового навички визначається наявним руховим досвідом і зумовлюється використанням рухової екстраполяції, тобто. шляхом свідомого коригування тренуваного руху. Сила та швидкість становлення асоціативних або тимчасових рефлексорних зв'язків залежить від кількості тренувальних дій, обсягу уваги, спрямованої на даний вид діяльності, та легкості утримання свідомістю елементів запам'ятовування, або ступеня концентрації їх образів. З останнього випливає значущість розвитку таких психофізіологічних функцій, як точність зорового аналізу, точність відтворення заданого суглобового кута (ТВЗСУ).

Тренувальні дії, створені задля вдосконалення рухового акту, ведуть до скорочення часу, необхідного максимально точного згадування його структури та зменшення концентрації уваги, зверненого цього. Неправильно ділити різні рухи на автоматизовані та неавтоматизовані. Логічне було б порівнювати їх за ступенем зібраності уваги, необхідності для правильного виконання руху.

Кінцева мета навчання рухам - максимально можливо знизити рівень концентрації уваги за їх виконання, тобто. сформувати рухову навичку.

Як і спортивні, трудові рухи є результатом спільного функціонування м'язового апарату та внутрішніх органів організму під управлінням центральної нервової системи, частинами якої є зоровий, кінестетичний аналізатори та рухові відділи головного мозку. Звідси прямий зв'язок між фізичними вправами та трудовими руховими актами. Підвищення рівня розвитку психофізіологічних функцій і фізичних якостей організму у вигляді спортивної тренування неодмінно позначиться результати оволодіння учнями трудовими руховими вміннями за умови, що розвивалися функції саме тих м'язів, органів прокуратури та суглобів, що задіяні в досліджуваних трудових рухових процесах. Крім того, важливе значення має набуття рухового досвіду нагромадження рухової бази, на основі яких створюються умови для освоєння нових трудових рухових дій. Цим пояснюється професійно-прикладне значення фізичного виховання.

Рухові здібності людини, точніше, координаційні рухові дії, розвиваються дуже повільно. Розвиток рухових здібностей у шкільному віці знімає потребу форсованої підготовки майбутнього робітника, полегшує «входження» у працю. Ось чому необхідно вести пошуки засобів фізичної підготовки.

Є багато відмінностей між трудовим навчанням і фізичним вихованням, але їх інтеграція має велике значення, що виявляється в таких аспектах: сприяння виховання інноваційної свідомості учнів; сприяння фізичному розвитку учнів і покращенню їх спортивних здібностей; сприяння всебічному розвитку учнів.

Розглянемо означені аспекти детальніше, спираючись на думки сучасних вчених (А. Арістова, Х. Бахтіярова, С. Волобуєва та ін. [25]).

Сприяння вихованню інноваційної свідомості учнів. Трудове навчання акцентує увагу на переході від «матеріального світу» до «соціального життя», що вимагає від учнів виховання інноваційної свідомості в розумінні, застосуванні та творчій праці. Отже, фізичне виховання і трудове виховання, як дві різні суспільно-практичні види діяльності, мають узгодженість цілей навчання і вимагають від учнів культивування свідомості інновацій у процесі

участі в колективних спортивних заходах. Таким чином, інтеграція двох сприяє допомозі дітям сформувати інноваційну свідомість, подолати недоліки та вади традиційної освіти та подолати надмірне прагнення до утилітарних цілей, таких як іспит та вища освіта, щоб реалізувати диверсифікацію освітніх цілей [25].

Сприяння фізичному розвитку учнів і покращенню їх спортивних здібностей. Інтеграція фізичного виховання і трудового навчання відображається не тільки в меті навчання, але й у виховній цінності. Фізичне виховання має функцію виховання здорового тіла та спортивних здібностей учнів, а трудове навчання є різновидом фізичного руху як основної форми навчальної діяльності, злиття корисно, щоб допомогти учням розвивати фізичну форму та покращувати спортивні здібності, і є корисним збагатити шкільні курси фізичного виховання, розширити час і простір фізичного виховання, розширити спосіб навчання і діяльності учнів, збагатити зміст шкільної спортивної діяльності.

Сприяння всебічному розвитку учнів. Трудове навчання є важливим засобом виховання в учнів трудового духу, цінності праці та працездатності, а фізичне виховання - важливим засобом підвищення фізичної підготовки учнів, оволодіння спортивними навичками та підвищити рівень свого здоров'я. З точки зору цілей навчання, обидва звертають увагу на всебічний розвиток тіла і розуму, але фізичне виховання більше зосереджується на вдосконаленні фізичних якостей, а трудове - на всебічному розвитку людини. У реалізації фізичне виховання, як правило, приймає класне навчання, а трудове виховання реалізується через сім'ю, суспільство тощо. З точки зору виховного значення фізичне виховання спрямоване на виховання в учнів позитивного настрою, стійкої волі та здорового тіла, а трудове виховання - на виховання в учнів хороших світоглядних якостей і правильних цінностей. Таким чином, інтеграція двох сприяє всебічному розвитку тіла та розуму учнів [57].

У якості проміжного висновку можемо констатувати, що безпосередній зв'язок трудової діяльності та фізичного виховання особистості, формування її фізичної культури. Лише в процесі праці людина може змінити своє уявлення

про себе, пізнати себе. Праця здатна суттєвим чином вплинути на підвищення самооцінки та авторитету особистості, оскільки успіх у труді - це запорука прагнень повторити успішні дії, досягати успіху і надалі, а отже повторити свої дії. Саме в цьому аспекті, на нашу думку, трудове виховання найбільше наближається до фізичного, оскільки виховує якості, що є вкрай необхідними для особистості. Формування цих якостей залежить від вчителя, який має підтримати інтерес учнів до занять спортом, надавати їм впевненість у власних силах, що мотивує їх до подальших звершень.

2.2.1. Практика трудової підготовки учнів засобами фізичного виховання

Викладання фізичного виховання у школі носить переважно спортивно-спрямований характер. Саме тому питання взаємозв'язку фізичного виховання та трудового навчання в школі розроблені недостатньо.

Як відомо, завданнями фізичного виховання в середній школі є: збагачення рухового досвіду за рахунок оволодіння технікою вправ, що вимагають вміння свідомо регулювати зусилля відповідно до заданих параметрів руху та розвитку здатності керувати рухами власного тіла в ускладнених умовах, у тому числі при освоєнні нових форм руху.

Специфічними методами трудового виховання у процесі фізичного виховання, за спостереженням Б.Шиян [67], є: практичне привчання праці; бесіда; оцінка результатів праці; приклад зразкової праці (наприклад, виключно сумлінне ставлення спортсмена до тренування та виконання навчально-тренувальних завдань із повною віддачою сил та високим спортивно-технічним результатом).

Майже самі завдання вирішує професійно-прикладна фізична підготовка, тобто. розвиток фізичних якостей та психофізіологічних функцій, що сприяють швидкому оволодіння певною спеціальністю. З вищесказаного випливає доцільність включення окремих елементів прикладної фізичної підготовки у зміст уроків фізкультури, починаючи з початкових класів, а конкретною метою

її має стати набуття рухового досвіду та розвиток фізичних якостей та психофізіологічних функцій, значущих для успішного навчання школярів на уроках. Можливості ці закладені у державній програмі фізичного виховання учнів 1 - 11 класів із спрямованим розвитком рухових здібностей. Згідно з цією програмою, зміст матеріалу уроків складається з двох основних частин: базової та варіативної. З метою врахування інтересів та схильностей дітей, їх індивідуальних особливостей, можна використовувати різні організаційні форми: об'єднувати учнів різного віку та паралельних класів, проводити заняття окремо з хлопчиками та дівчатками тощо.

Виходячи зі специфіки трудових рухових операцій, можна сказати, що найбільш значущими трудовими функціями та фізичними якостями для цих груп операцій є [38]:

- кінестезія променево-зап'ясткових, ліктьових і плечових суглобів обох рук;
- точність відтворення заданих м'язових зусиль;
- сила м'язів рук;
- розвиток моторики багатоосних суглобів рук;
- витривалість груп м'язів, які виконують як динамічну, і статичну роботу (пальці, тулуб, ноги);
- координованість м'язів тулуба та ніг при подоланні реактивних сил, що виникають при виконанні динамічних рухів руками (стійкість заданого положення тіла);
- розвиток зорового аналізатора у межах дистанції витягнутої руки;
- загальний руховий досвід – як найважливіша складова явища перенесення рухової навички.

Розвиток перелічених вище фізичних якостей і психофізіологічних функцій - завдання прикладної фізичної підготовки учнів середньої школи. Для реалізації цього завдання існує комплекс вправ для фізичного розвитку з професійною спрямованістю, а також методика його застосування.

Критерії вибору, принципи та методичні прийоми використання тренувальних засобів полягає в наступному. Передбачливе формування рухових структур, що становлять певний трудовий руховий акт, можливо в тому випадку, якщо біомеханічна структура тренувальних вправ близька до структури трудових рухів. Рухи повинні здійснюватися тими ж групами м'язів, а зміни положень частин тіла - приблизно відповідати, тобто, вихідні положення та наступні зміни величин суглобових улов при тренувальних та трудових рухах повинні мати близькі або однакові величини. Але це повинні бути не імітаційні рухи, а вправи, що мають конкретне призначення, і досягнення поставленого перед ними завдання має зумовлюватися правильністю виконання.

Мета виконання імітаційних рухів – утворення рухових структур, які надалі можуть бути використані з конкретною метою. Але їх використання не може принести користь тому, що рівень точності цих рухів не впливає на результат, тому що він не передбачається, що не сприяє зібраності учня на їх виконання. З цієї причини і тому, що відсутня стимул, або інтерес до даного виду діяльності, вдосконалення структури руху (тобто посилення тимчасових рефлексорних зав'язків: кінестетичних змін з центрами іннервації м'язів і співвідношеннями вольових зусиль) відбувається практично дуже слабо [31].

Точність кінестетичного аналізу покращується при здійсненні рухів ланками тіла, кінестезія яких потребує розвитку. У багатоосних суглобах руху повинні відбуватися у всіх можливих площинах та їх комбінаціях.

До поліпшення точності відтворення заданих м'язових зусиль призведе виконання вправ з вольовими зусиллями, що у діапазоні, що використовується при трудових рухових актах. З цим ланцюгом можна застосовувати різні навантаження, змінювати швидкість і т.д.

Найскладніше за умов уроку - підібрати вправи, ефективно розвивають зоровий аналіз на дистанціях ближче витягнутої руки, тобто. у діапазоні, що використовується при трудовій діяльності. У позаурочних заняттях найбільш прийнятним для цієї мети є гра в настільний теніс.

Важливим методичним прийомом, що сприяє успішному розвитку перелічених вище психофізіологічних функцій, є поступове підвищення вимог до точності виконання вправ, що активізує діяльність мозку. Тому, у міру виходу на стабільний правильний результат при заданому рівні, завдання, яке вирішується вправою, має ускладнюватися. Точність виконання запропонованої вправи повинна легко контролюватися як самим учнем, так і оточуючими його товаришами та вчителем. З іншого боку, важливо, щоб учні отримали стимул для вдосконалення цієї вправи, наприклад, змагальний, т.ч. стимулювання дозволяє підвищити результати в освоєнні та вдосконаленні рухової навички.

Одним із критеріїв, що визначають зміст розробленого комплексу, є вибір вправ, що розвивають і підтягують до рівня правої лівої руки у праворуких, і навпаки, оскільки при виконанні рухів двома руками точність виконуваних операцій однаково залежить від роботи кожної з них. Помилка, здійснена однією рукою, вже не можна виправити за рахунок іншої [12].

Вибір вправ, що розвивають силу і спеціальну витривалість, обумовлений наведеною специфікою трудових рухових дій, тобто. перевага надається вправам, що виконуються руками.

Засобами силової підготовки є силові вправи, що відрізняються за природою опору (обтяження власною вагою чи зовнішнім опором). Методами - метод максимальних зусиль, метод повторних зусиль, метод ізометричної напруги. Двигуни не повинні мати складну біомеханічну структуру, а величини обтяжень не повинні перевищувати можливості школяра [69, с. 54].

При доборі засобів розвитку витривалості використовується виховання витривалості здійснюване шляхом вирішення рухових завдань, що вимагають мобілізації психічних та біологічних процесів у фазі компенсованої втоми. Умови вирішення завдань повинні забезпечувати варіативний характер роботи з потужністю навантаження, що обов'язково змінюються, біомеханічної структури рухової дії та диференційованого розвитку відповідних здібностей.

Здатність до стійкого збереження заданого становища тіла вдосконалюється різними вправами, що здійснюються стоячи з використанням значних м'язових зусиль.

Комплекси вправ, залежно від їх фізіологічних особливостей, повинні включатися до вступної, основної або заключної частини уроку. Вправи з розвитку сили та спеціальної витривалості завершували основну частину. У вступно-підготовчій частині використовувалися вправи, що не вимагають великих витрат енергії та зусиль.

Реалізація завдань прикладної фізичної підготовки ґрунтується на загальних принципах та методах фізичного виховання в школі [69, с.5].

Принцип свідомості та активності у процесі навчання та розвитку фізичних якостей та психофізіологічних функцій, важливих для трудового навчання школярів, означає активізацію учнів у напрямку осмисленого та свідомого виконання тренувальних дій, формуванню стійкого інтересу до самовдосконалення у даному виді діяльності. Для реалізації цього принципу використовують метод змагання. Наприкінці занять проводяться особисті та командні змагання з попередньо розучених вправ, у яких кожен учень мав можливість проявити свої таланти на користь команди та у своїх особистих інтересах. Перемога чи програш допомагають стимулювати тренувальний процес на наступних уроках.

Найважливішим чинником, що сприяє реалізації принципу свідомості та активності, є підбір вправ, точність виконання яких легко контролювати як самим школярам, так і з боку, що представляє можливість для негайного усвідомленого коригування помилкових дій.

Виконання принципу наочності необхідно забезпечити прямим показом структури вправи, що вивчається, з коментарями, що активізують сприйняття. Використовувався уповільнений показ та повторення руху підготовленими учнями.

При виборі комплексу вправ на той чи інший урок враховуватиме принцип доступності. Складність вправ та вимоги до точності їх виконання збільшують від заняття до заняття з засвоєнням запропонованого матеріалу.

Включення елементів прикладної фізичної підготовки практично у кожне заняття фізкультурою середньої школи дозволить реалізовувати принцип систематичності.

Ускладнюючи досліджуваний матеріал і засвоєння його на досить високому рівні реалізовуватиме принцип міцності та прогресування.

При проведенні занять із прикладною спрямованістю слід застосовувати «кругову» форму організації тренувального процесу [69, с.25]. Виконуючи серію рухів однією "станцією", учень після відпочинку робить серію вправ в інший. Робиться це для того, щоб уникнути швидкої втоми за одноманітної діяльності.

Вправи, що розвивають силові можливості школярів, у тому числі ті, що входять до державної програми, виконуються після вправ на розвиток координації. Гімнастика, волейбол, баскетбол, легка атлетика також надають позитивний вплив в розвитку необхідних трудового навчання фізичних якостей і психофізіологічних функцій, як і вправи наведеного комплексу впливають успішність оволодіння учнями елементами перелічених видів спорту.

У в таблиці 2.1 (Додаток А) показано на розвиток яких фізичних якостей та психофізіологічних функцій, важливих для трудового навчання в середніх класах, спрямована та чи інша група вправ. У таблиці 2.2 (Додаток Б) наведено психофізіологічні функції та фізичні якості, важливі при навчанні трудових операцій у середніх класах, та вправи, що найбільш ефективно їх розвивають.

Можна виділити три шляхи підготовки школярів до праці на заняттях фізичною культурою:

- 1) Прямий і цілеспрямований вплив фізичними вправами на функціональні системи, які будуть використовуватися у майбутній трудовій діяльності. Загальновідомо, що ефективність трудової діяльності визначається рівнем фізичної підготовленості людини. Тому, розвиваючи на заняттях

фізичної культури силові, швидкісні якості, витривалість, координованість, учні закладають базу для прояву у майбутньому високої ефективності праці. Останнє є одним із факторів, що формує позитивне відношення до праці.

2) Безпосереднє включення школярів у трудовий процес на заняттях фізичною культурою. Уроки сприяють можливість безпосереднього включення дітей у трудовий процес, коли формуються конкретні трудові вміння (під час прибирання спортивної зали, під час чергування на уроці і його матеріальному забезпеченні тощо). За межами уроку фізичної культури трудові вміння формуються під час прибирання майданчика від снігу, наведення порядку під час зберігання спортивного інвентарю, його ремонту, під час облаштування спортивного майданчика.

3) Робота вчителя фізичної культури щодо професійної орієнтації школярів та розкриття прикладної значимості занять фізичною культурою.

2.2.2. Емпіричне дослідження проблеми щодо трудової підготовки учнів засобами фізичного виховання

Для дослідження проблеми трудової підготовки учнів засобами фізичного виховання використовувався комплекс теоретично-емпіричних методів. Мета констатувального етапу полягала в перевірці ефективності впливу педагогічних умов на ефективність використання засобів фізичного виховання у підготовці учнів до трудової діяльності, а також визначення їх впливу на формування навичок, потрібних для виконання трудових обов'язків.

Дослідження проводилося на базі КЗШ І-ІІІ ступенів № 32 м. Кривого Рогу в 2022-2023 навчальному році. У дослідженні брали участь учні 8-х класів у кількості 50 осіб. Середній вік досліджуваних становить 14,6 років.

Оскільки наша робота з фокус групами продовжувалася і за межами експерименту, в інтересах закладу освіти, ми на контрольному етапі виокремили дві групи учнів.

Дослідницьку групу склали 25 учнів із 8-А класу, та 25 однолітків із 8-Б класу - контрольну.

Для оцінки рівня сформованості трудових навичок нами були виявлені такі критерії: когнітивний, мотиваційно-потребовий, діяльнісно-практичний. Критерії та його показники в уточненому варіанті занесені до таблиці 2.3.

Таблиця.2.3.

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНОСТІ ТРУДОВИХ НАВИЧОК

Критерій	Показник	Методи
Когнітивний	наявність знань про працю учнів, про правила поведінки в процесі виконання навчальної та трудової діяльності; уявлення про власні якості та можливості; вміння робити самооцінку на певному рівні.	Анкетування
Мотиваційно-потребовий	наявність інтересу до галузі трудової, навчальної та професійної діяльності; наявність сформованої мотивації на успішне виконання навчальної та трудової діяльності; прагнення колективної праці	Спостереження, анкетування
Діяльнісно-практичний	прояви працьовитості, дисциплінованості, колективізму при виконанні навчальної та трудової діяльності.	Спостереження, аналіз продуктів діяльності

Таким чином, основними критеріями, за якими можна судити про рівень сформованості трудових навичок та професій у учнів середньої школи, є: когнітивний, мотиваційно-потребовий; діяльнісно-практичний.

На першому етапі дослідження був підібраний діагностичний інструментарій дистанційного дослідження:

1. Авторська анкета для учнів середньої школи щодо виявлення сформованості трудової свідомості та ціннісного ставлення до праці (власна розробка) (Додаток В).

2. Протокол спостереження, спрямованого на виявлення сформованості трудових умінь та навичок учнів середньої школи (власна розробка) (Додаток Г).

Наступним ми виділили 3 рівні сформованості трудових навичок у

школярів середньої школи:

- низький;
- середній;
- високий.

Охарактеризуємо кожен рівень.

Низький рівень.

Недисципліновані учні, тобто учні, які не дотримуються правил роботи або поведінки на роботі, не мають відповідних знань і навичок, не можуть або не хочуть контролювати себе або свою поведінку. Вони нічого або дуже мало знають про професії та роботу дорослих, а також про види робіт, які виконують школярі. Вони часто недбало і неохайно поводяться з особистим або громадським майном. Обережність (не рвати, не ламати, не бруднити) проявляється лише для того, щоб уникнути покарання або отримати винагороду. Позитивна трудова етика, старанність і наполегливість відсутні або проявляються рідко. Причинами цього є брак знань, брак навичок, брак терпіння та невпевненість у собі.

Від участі в колективній праці такі школярі вважають за краще відмовлятися, тому що або вважають, що зроблять роботу краще, або не вміють співпрацювати з товаришами: не бажають зважати на їхню думку, уразливі, запальні, часто бувають винуватцями сварок.

Середній рівень.

Учні виявляють дисциплінованість, прагнучи уникнути покарання або отримати заохочення, самоствердитися, показуючи себе краще за інших. Знають і можуть розповісти про різні професії, організацію праці дорослих людей; про багато видів праці учнів, про таку його організацію, яка робить працю школярів ефективною (акуратність, колективний розподіл справ, поєднання праці та відпочинку). З речами особистого та громадського користування поводяться акуратно, виявляють до них дбайливе ставлення, але лише під контролем. Активність, старанність і наполегливість в подоланні труднощів виявляють, прагнучи уникнути покарання, отримати заохочення,

самоствердитись. Від роботи в колективі не відмовляються, співпрацювати вміють, з думкою товаришів згодні, допомагають їм, проте роблять це або за обов'язком або як бригадир.

Високий рівень.

Учні доводять доручену справу до кінця, виконують необхідні правила роботи та поведінки у праці; вони активні та старанні, наполегливі в подоланні труднощів. Характерно: захопленість процесом та змістом праці; розуміння, що дисциплінованість та працелюбність сприяють успіху справи. Прагнення принести своєю працею користь; зробити оточуючим приємне; у користуванні особистими речами, громадським надбанням; акуратні та ощадливі, хочуть цим принести радість близьким, розуміють, що цим зберігають бюджет сім'ї, школи, працю багатьох; не чужі прагнень отримувати за це заохочення. Можуть аргументовано довести, яка організація праці є ефективною, які якості людини допомагають у праці та гідні великої поваги.

До праці у колективі і колективу у праці ставляться позитивно, працюють охоче, допомагають товаришам доброзичливо і безкорисливо, але якщо зацікавлені у успіху спільної справи.

З метою визначення когнітивного та мотиваційно-потребового критеріїв нами було проведено дистанційно анкетування за авторською анкетною щодо виявлення рівня сформованості трудової свідомості та ставлення до праці. Учні пропонувалося відповісти на 8 запитань на платформі Google Forms. Всі питання поділені на дві групи: питання, спрямовані на виявлення рівня сформованості трудової свідомості (питання: 1, 2, 6, 7); питання, спрямовані на виявлення рівня ціннісного відношення до праці (питання: 3, 4, 5, 8). Усі відповіді учнів фіксувалися. Максимальна кількість балів, яку може одержати респондент за одну групу запитань, становить 12 балів.

Отримані відповідні дані оцінювалися за такими рівнями: високий рівень - від 12 до 9 балів; середній рівень - від 8 до 5 балів; низький рівень - 4 та менше балів. Результати групи питань «Трудова свідомість» подано у Додаток Д.

З таблиць, видно, що рівень сформованості трудової свідомості за когнітивним критерієм в обох групах переважно на середньому рівні, учні отримали від 5 до 8 балів:

- в контрольній групі це 56% (14 учнів);
- в дослідницькій групі - 60% (15 учнів).

В учнів обох груп виникли труднощі з питаннями про правила поведінки у процесі виконання навчальної та трудової діяльності.

Учнів із високим рівнем сформованості трудової свідомості виявилось менше: причому в обох групах ми отримали однакові результати, 24% - відповідно в контрольній і дослідницькій групі - по 6 учнів. Вони змогли набрати від 9 до 12 балів.

На низькому рівні сформованості трудової свідомості виявилось мало учнів - це становило в контрольній групі 20% (5 учні), в дослідницькій 16% (4 учень) від усієї кількості респондентів. Учні цього рівня не набрали понад 4 бали. Виникли труднощі не тільки з перерахованими вище питаннями, але і з питаннями про професії.

Співвідношення рівнів сформованості трудової свідомості учнів за когнітивним критерієм можна подивитися на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Рівень сформованості трудової свідомості учнів за когнітивним критерієм

Звернемося до групи питань, які відповідають за ціннісне ставлення до праці за мотиваційно-потребовим критерієм, результати цієї групи питань наведено Додатку Е. Виходячи з таблиць бачимо, що більшість учнів мають середній рівень сформованості ціннісного ставлення до праці: 64% (16 учнів) в дослідницькій групі і 60% (15 учнів) в контрольній групі набрали від 5 до 8 балів.

З низьким рівнем сформованості ціннісного ставлення до праці виявилось в дослідницькій групі 20% (5 учнів), в контрольній групі - 24% (5 учнів). Учні набрали менше 4 балів. Вони припускали, що професії можна розділити на більш потрібні і не вважали, що фізична та розумова праця не рівнозначні, внаслідок чого визначали важливість одного по відношенню до іншого.

Учнів із високим рівнем сформованості ціннісного ставлення до праці, які набрали 9 балів і більше, в обох групах отримали однакові результати, 16% - відповідно в контрольній і дослідницькій групі - по 4 учня. Усі респонденти усвідомлюють, що всі професії однаково важливі, що не можна розмежовувати на фізичну та розумову працю, на важливу і ні.

Співвідношення рівнів сформованості ціннісного ставлення до праці за мотиваційно-потребовим критерієм можна побачити рис. 2.3.

Рис. 2.3. Рівень сформованості ціннісного відношення до праці за мотиваційно-потребовим критерієм.

Далі за допомогою протоколу спостереження нами була організована дистанційна діагностика за практико-діяльним критерієм щодо виявлення рівня сформованості трудових умінь та навичок учнів, яка складалася із чотирьох завдань. Учням пропонувалось виконати трудову дію: для дівчат: за допомогою технології плетіння з бісеру зробити дерево; для хлопців: за допомогою технології обробки картону та паперу зробити скриньку, в ході якої у бланку фіксується: чи приймає учень мету, чи вміє планувати свою діяльність, чи вміє вибрати необхідні інструменти та обладнання і наскільки якісно та сумлінно учень працює. За кожне завдання отримується від 1 до 3 балів. Максимальна кількість балів 12.

Результат діагностики трудових умінь та навичок представлений у Додатку Є.

Співвідношення рівнів сформованості трудових умінь та навичок учнів за практико-діяльним критерієм можна подивитися на рис. 2.4.

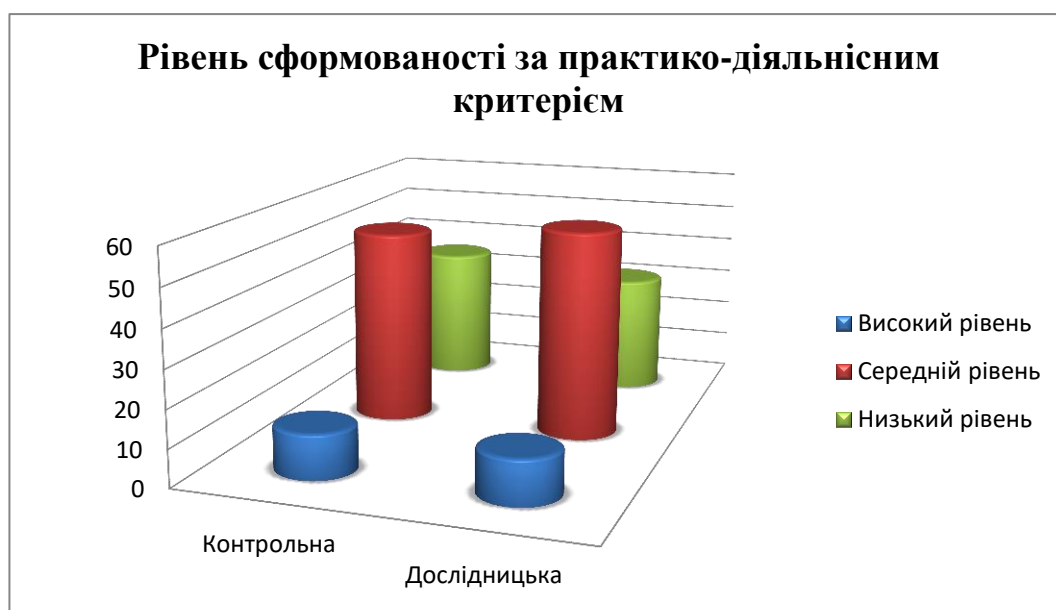

Рис. 2.4. Рівень сформованості трудових умінь та навичок учнів за практико-діяльним критерієм

Проаналізувавши результати діагностики, ми виявили, що з високим рівнем сформованості трудових умінь та навичок 3 учня в дослідницькій групі, і така ж кількість в контрольній групі, що становило 12% від загальної

кількості. З середнім рівнем - 56% (14 учнів) в дослідницькій групі, а в контрольній групі цей показник нижчий 52%, відповідно 13 учнів від усього класу. З низьким рівнем навичок виявилось багато учнів 32% (8 учнів) в дослідницькій групі, в контрольній групі цей показник вище - 36% (9 учнів).

Наступне, що ми реалізували в нашому дослідженні було безпосереднє залучення учнів дослідницької групи до трудового процесу на уроках фізичної культури, що повинно було допомогти в формуванні конкретних трудових навичок, а також розвитку м'язової сили, швидкості, витривалості і координації. У Додатку Ж наведено перелік вправ з переважним розвитком кінестезії, ТВЗМУ, моторики рук, зорового аналізатора, стійкості заданого положення тіла, які використовувалися в педагогічному дослідженні. Вправи для розвитку сили рук, загальної та спеціальної витривалості перелічено у Додатку З.

Поза уроками фізкультури трудові навички формувались під час прибирання спортивного залу, зберігання та ремонту спортивного інвентарю, підтримання чистоти у спортивному залі.

На другому етапі дослідження був використаний той же діагностичний інструментарій, що й на початку дослідження. Склад учнів той самий. Результати анкети «Трудова свідомість та ставлення до праці учнів», а також протокол спостереження, спрямованого на виявлення рівня сформованості трудових умінь та навичок, ми помістили у зведеній табл. 2.11 дослідницька група та табл.2.12 контрольна група (Додаток І).

Для наочного уявлення за отриманими даними побудуємо діаграму і зробимо висновок про рівень сформованості трудових навичок учнів дослідницької групи.

Рис. 2.5. Діаграма сформованості трудових навичок дослідницької групи, %

Більшість учнів в дослідницькій групі, а це приблизно 62% мають середній рівень сформованості трудових навичок, деякі школярі (приблизно 22%) мають високий рівень сформованості трудових навичок і дуже мало учнів (приблизно від 8% до 20%) мають низький рівень сформованості трудових навичок.

Таблиця результатів сформованості трудових навичок (%)

Таблиця 2.13

Критерії	Рівні сформованості трудових навичок					
	Високий		Середній		Низький	
	Контр.	Дослід.	Контр.	Дослід.	Контр.	Дослід.
Когнітивний	24%	28%	56%	64	20%	8%
Мотиваційно-потребовий	16%	20%	60%	64%	24%	16%
Діяльнісно-практичний	12%	20%	52%	60%	36%	20%

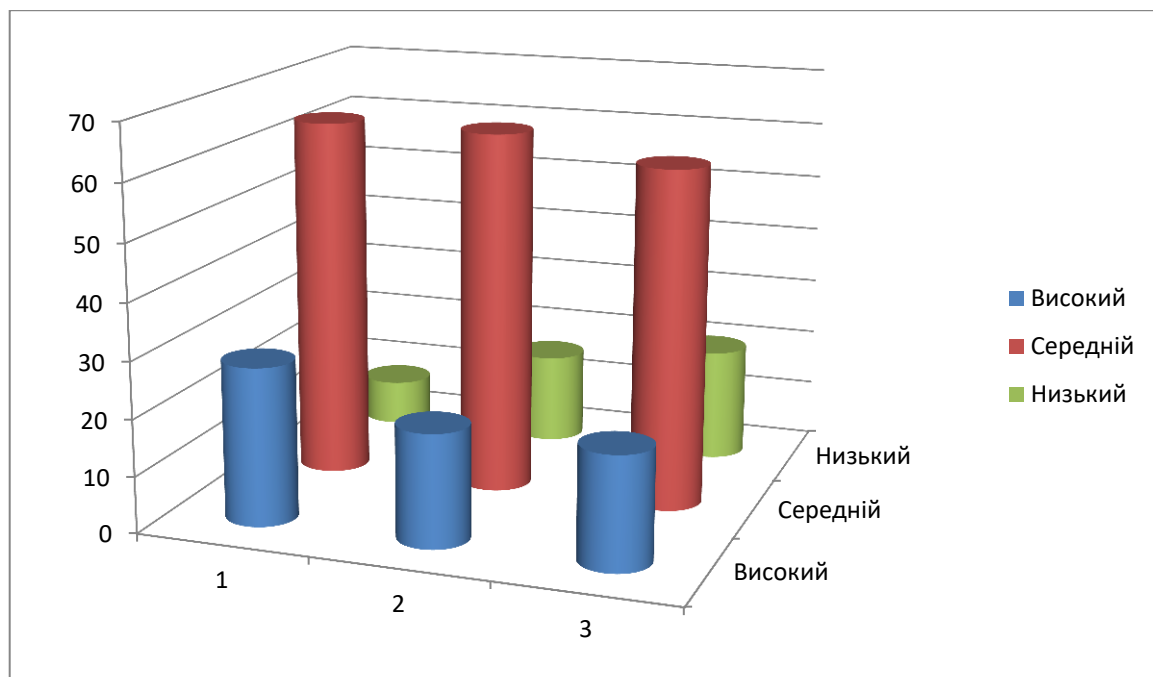

Рис. 2.6. Результати дослідження дослідницької групи, де: 1 - за когнітивним критерієм, 2 - мотиваційно-потребовим, 3- діяльнісно-практичним.

Підсумовуючи результати дослідження, можна сказати, що невелика кількість учнів дослідницької групи отримала однаковий бал за всіма критеріями. На початок дослідження лише 8%, це 2 учня, на другому етапі цей показник зріс до 12% (3 учня), всі вони мали високий рівень сформованості трудових навичок. З середнім рівнем ситуація трохи краще - 32% (8 учнів), а на завершальному етапі цей показник став вище - вже 40% (10 учнів). Проте ситуація з низьким рівнем не може не тішити, лише 1 учень (4%) має не сформованість трудових навичок по всім трьом критеріям. Всі інші учні - 44% від загальної кількості, мали змішані показники по всім критеріям, це свідчить що рівень сформованості трудової свідомості та ціннісного ставлення до праці, трудових умінь та навичок учнів недостатній, учні потребують додаткової допомоги вчителя як у питаннях розуміння та прийняття мети праці, а також з її досягненням. В учнів домінує нейтральне ставлення до трудящих людей і праці.

2.2.3. Методичні рекомендації щодо трудової підготовки учнів засобами фізичного виховання

Правильний вибір виду діяльності або професії залежить від повного розуміння їх суті. Тому важливим елементом у виборі професії є необхідність знати вимоги, які ставляться до людини в тій чи іншій професії. Ці вимоги психологи називають професіограмою. Це об'єктивний опис основних характеристик професії, який показує, що повинна робити людина, за яких умов і якими якостями вона повинна володіти, щоб бути успішною в цій професії [47].

Складність профорієнтаційної роботи пов'язана з двома аспектами. По-перше, існує так багато професій (понад 3 000), більшість з яких не були предметом психофізіологічних досліджень, що професіограми мають лише описовий характер. По-друге, відсутність методичного інструментарію ускладнює діагностику компетентностей учнів.

У цьому контексті особливо важливою є роль викладачів фізичного виховання. Перебуваючи впродовж кількох років у контакті з учнями в різних ситуаціях, у тому числі в екстремальних умовах, вчителі мають більш об'єктивну і всебічну базу для визначення фізичних і розумових здібностей учнів, ніж інші педагоги.

Вчителі фізичної культури можуть успішно здійснювати профорієнтаційну діяльність. По-перше, вони можуть виконувати консультативну функцію. По-перше, вони можуть виконувати консультативну функцію, тобто давати поради щодо конкретних професій, враховуючи фізичні дані, здібності та нахили учнів. По-друге, вони можуть виконувати освітню функцію, пояснюючи дітям, які фізичні або психічні якості є найбільш важливими в тій чи іншій професійній групі і які фізичні вправи вони повинні виконувати, щоб набути якостей, необхідних у тій чи іншій професії.

Учнівство повинно знати, що професії операторів (пілоти, водії транспорту, диспетчери, диспетчери), які вимагають відчуття напрямку і швидкості миттєвого прийняття рішень, добре підходять для занять такими

видами спорту, як баскетбол, волейбол, настільний теніс і спортивне орієнтування, які розвивають швидкість реакції, кількість і швидкість сприйняття і реакції на рухомі об'єкти. Гімнастика, плавання і спортивні ігри рекомендуються для професій, де продуктивність праці залежить від хорошої рухливості кистьового суглоба (муляри, штукатурки, малярі). Вестибулярна рівновага, необхідна для висотних робітників, моряків і астронавтів, розвивається в пілотажі, гімнастиці та веслуванні на каное. Аеробні можливості, необхідні для операторів машин, вантажників і сільськогосподарських робітників, розвиваються в циклічних видах спорту, таких як лижі, ковзанярський спорт, плавання, веслування, їзда на велосипеді, легка атлетика, біг і спортивне орієнтування.

Знання вимог професії та спрямованості впливу спорту на людину може допомогти визначити, чи можна його застосовувати в тій чи іншій професії. При цьому враховуються не тільки особливості розвитку фізичних і психічних якостей, а й спільність навичок, що розвиваються.

Відповідно до мети трудового навчання і спорту вибір відповідних спортивних проектів є ключовим до інтеграції праці та спорту в школах. З одного боку, вибір традиційних і відомих проектів для інтеграції сприяє усвідомленню учнями трудових знань, сприяє розвитку в учнів працьовитості, позитивних та інших якостей [25]. На цій основі, відповідно до характеристик учнів у різних класах та шкільних умов та інших аспектів відповідного коригування для збагачення змісту синтезу. З іншого боку, вибір відповідних спортивних занять для інтеграції сприяє оволодінню учнями базових рухових навичкам та покращенню фізичних якостей учнів. Наприклад, стрибки зі скакалкою є основним засобом у початковій школі, футбол є основним засобом у середній школі, а баскетбол є основним засобом у старшій школі.

Слід зазначити, що для трудової та спортивної інтеграції слід уникати вибору небезпечних спортивних явищ. Наприклад, учням не дозволяється займатися трудовою та спортивною діяльністю в місцях, що можуть загрожувати безпеці; учні не допускаються до трудової та спортивної

діяльності без нагляду; а ще учням забороняється проводити трудову і спортивну діяльність без керівництва викладачів. Крім того, декому не слід брати участь у діяльності, яка потребує уваги та координації, особливо коли є протипоказання за станом здоров'я. Наприклад, учні повинні звертати увагу на рухи інших гравців у футбольній грі; звернути увагу учнів на рухи однолітків у грі в баскетбол; учні повинні звертати увагу на свій фізичний стан і статус однолітків у процесі плавання; і учні повинні звернути увагу на рухи гравців-супротивників у грі з м'ячем.

Інтеграція навчальної програми є одночасно освітньою ідеєю та виховним засобом. Інтегруючи трудове навчання в програму фізичного виховання, потрібно створити досконалу систему навчальних програм. В даний час у шкільній програмі фізичного виховання початкових і середніх шкіл відсутня систематична система трудового навчання, а зміст трудового навчання в деяких школах відносно менший, і деякі вчителі не усвідомлюють зв'язку та різниці між фізичним вихованням і трудове виховання. Тому необхідно розробити досконалу інтегровану систему навчальних програм фізичного виховання і трудового навчання, повноцінно реалізувати роль фізичного виховання і трудового навчання в початковій і середній школі. В інтегрованому курсі фізичного виховання і трудового навчання слід насамперед уточнити систему навчального матеріалу. На даний час не створено навчально-матеріальну систему фізичного виховання і трудового навчання в основній і середній школі, не вистачає навчально-методичних матеріалів для інтеграції праці і спорту.

Відповідно до нещодавно оновленого «Закону України про фізичну культуру і спорт» навчальна програма з фізичного виховання і здоров'я повинна мати зміст виховання трудової свідомості, новаторської свідомості та творчих здібностей [22]. Таким чином, під час підготовки початкової, середньої та старшої школи з фізичного виховання та трудового навчання інтеграція навчальних матеріалів повинна базуватися на стандартах початкової, середньої та старшої школи зі спорту та здоров'я, і враховувати вимоги для складання відповідних навчальних матеріалів. По-друге, потрібно побудувати системну і

досконалу систему навчання в класі. Трудове навчання в початковій, середній та старшій школах наголошує на проникненні культивування трудової свідомості, інноваційної свідомості та творчих здібностей у класне навчання на уроках фізкультури. Тому саме в початковій школі необхідне вдосконалення фізичної підготовки, базових спортивних навичок, знань про здоров'я та життєвих навичок як основної мети, а також покращення фізичної підготовки учнів і розвитку основних спортивних навичок; у середній та старшій школі вибір спортивних програм і розстановка навчального плану.

Інтеграція навчальної програми фізичного виховання та трудового навчання є не лише простим навчальним заходом, але й має активно здійснювати різноманітні форми інтеграційної діяльності фізичного виховання та трудового навчання, сприяти всебічному розвитку всебічної якості учнів через інновацію змісту та форми діяльності. Перш за все, організація різнобічної трудової практики. Завдяки організації трудової практики в школі та за його межами учні можуть отримати знання та навички в праці, загартувати волю та якість, підвищити почуття співпраці та виробити хороші звички. Школа може організовувати добровільні роботи, такі як «прибирання класу», «прибирання спортивної зали» та «благоустрій території школи» тощо. За межами школи учнів можна організувати для надання волонтерських послуг, таких як покращення санітарного стану навколишнього середовища та обслуговування культурних об'єктів, щоб учні могли відчутти цінність трудової практики та посилити своє почуття відповідальності та місії. По-друге, інноваційний спосіб занять спортом. Наприклад, використання спеціального спортивного обладнання під час фізкультури, щоб учні могли відчутти задоволення від спорту, проводити позакласні спортивні заходи, щоб виховати звичку до активної участі у спорті, наприклад групову співпрацю та стрибки на скакалці.

Вчителям фізкультури, які здійснюють трудове навчання, необхідно виконати такі три моменти: по-перше, посилити підготовку з трудового навчання. Нова ера вчителів фізкультури висуває все більш високі вимоги. На

тлі нової епохи вчителі повинні активно змінювати свої уявлення, інновувати ідеї трудового навчання та викладання, приділяти увагу вихованню в учнів трудової свідомості, трудового духу та працездатності. Всебічне підвищення якості праці вчителів фізичної культури є запорукою виховання високоякісних талантів. Треба проводити цілеспрямовану та ефективну підготовку, щоб вчителі фізичної культури оволоділи методами і стратегіями здійснення трудового навчання, удосконалили власне розуміння та розуміння трудового навчання. По-друге, вчителі фізичної культури для здійснення трудового навчання мають бути включені до обсягу шкільного щорічного оцінювання та підвищення кваліфікації. Завдяки впровадженню системи оцінювання можна ефективно стимулювати вчителів фізичної культури до нових успіхів і проривів у інтеграції фізичного виховання і трудового навчання. По-третє, сформувати колектив якісних та професійних вчителів фізкультури. В останні роки через розширення вищої освіти та економічний і соціальний розвиток загальний рівень учителів фізичного виховання в звичайних початкових, середніх та старших школах України продемонстрував тенденцію до зниження. Водночас існують і певні проблеми в існуючій системі освіти, такі як відсутність уваги до побудови курсів фізичного виховання, мало можливостей професійної підготовки та єдині методи навчання.

Тому для повноцінного виконання ролі вчителів фізичної культури в трудовому навчанні та ефективного сприяння їх інтеграції в навчальну роботу з фізичного виховання в початковій, середній та старшій школі необхідно створити колектив якісного та професійного фізичного виховання. вчителі.

При здійсненні трудового виховання сім'ї та школі слід звернути увагу на співпрацю, зміцнити комунікацію, налагодити механізм співпраці «дома та школи». У сім'ї батьки повинні давати дітям зрозуміти сенс праці, трудове ставлення, стимулювати трудову свідомість і ентузіазм дітей, створити правильний погляд на працю. По-перше, батьки також повинні бути прикладом для своїх дітей у сім'ї, вони повинні орієнтувати дітей на правильні цінності. По-друге, вчителі повинні різними способами направляти учнів на активну

участь у праці. Наприклад, додати в спортивні заняття різноманіття (такі як стрибки через скакалку, ігри з м'ячем, обручами тощо), спонукайте учнів виконувати деякі прості спортивні дії (наприклад, стрільба, метання мішків з піском тощо), щоб виховати в учнів усвідомлення активної участі у спорті, освоювати спортивні навички з фізичного виховання.

У школах можна здійснювати заходи з трудового навчання в різних формах. Наприклад, відвідати фабрику або взяти участь у соціальних практичних заходах та інші способи дати учням зрозуміти працю, стимулювати їхню любов та інтерес до праці. Нарешті, створити та вдосконалити механізм зв'язку між школою, сім'єю та суспільством. Школа, батьки та суспільство повинні створити механізм зв'язку для формування спільної виховної сили, спільно забезпечувати учнів ресурсами трудового навчання та соціальною підтримкою. Наприклад, можна регулярно проводити батьківські збори для запрошення батьків до участі в шкільних трудових практиках; батьківський комітет може бути створений для проведення заходів сімейної трудової практики, таких як ігри між батьками та дітьми та сімейне прибирання, а громадські працівники та професіонали для навчання гігієні та раціональному харчуванню.

У той же час учнів слід активно заохочувати до участі в соціальних практичних заходах, таких як громадська праця та волонтерська робота в межах їх можливостей. Вчителі повинні ознайомлювати батьків зі знаннями з трудового навчання на батьківських семінарах і батьківських зборах, щоб батьки усвідомлювали значення трудового навчання для росту і розвитку дітей. Одним словом, фізкультура і трудове виховання - дві неодмінні частини шкільної освіти.

Висновки до другого розділу

Трудове навчання - це довготривалий процес. Фактично, він охоплює все життя людини. Але його основи закладаються в дитинстві. Риса працьовитості - це моральна категорія, яка належить до загальнолюдських моральних і

духовних цінностей. Тому дуже важливо сформувати психологічні основи працьовитості в ранньому дитинстві.

Основними інструментами трудового виховання є трудова діяльність вдома і в сім'ї, перебування дітей у дошкільних навчальних закладах, заняття в загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладах. Інструменти трудового виховання включають сукупність об'єктів, дій та засобів, які допомагають людині виконувати певні трудові завдання. До них належать фізичні зусилля людини, інструменти, обладнання та природні ресурси. Форми трудового навчання відрізняються своєю різноманітністю. Трудове навчання включає в себе трудові класи, гуртки, студії та робочі місця. Таким чином, трудове навчання є складовою цілісного і гармонійного розвитку особистості. Тому система трудового виховання повинна ефективно використовувати такі загальнопедагогічні методи, як переконання, приклад, вимога, практика, тренування, заохочення і покарання.

Ставлення до праці є одним з найважливіших критеріїв вихованості людини. Таке ставлення до праці характеризується прагненням бути дисциплінованим, виконувати виробничі завдання, проявляти ініціативу в роботі і вносити особистий внесок в успіх колективної праці. Взаємний зв'язок між фізичним вихованням і трудовим навчанням проявляється в тому, що фізичне виховання безпосередньо сприяє трудовому навчанню і підвищує працездатність людей.

Нами були виявлені критерії (когнітивний, мотиваційно-потребовий, діяльнісно-практичний) та рівні (високий, середній, низький), підібрані та модифіковані відповідно до контексту нашого дослідження діагностичні методики, здійснено діагностику. Роботу щодо сформованості трудової свідомості та ціннісного ставлення до праці, трудових умінь та навичок учнів в освітньому середовищі школи ми проектували на основі результатів проведеної діагностики. Нами були розроблені плани-конспекти та технологічні карти уроків фізкультури та позаурочних заходів. Провівши дослідження, ми зробили висновок, що рівень сформованості трудової свідомості та ціннісного ставлення

до праці, трудових умінь та навичок учнів знаходиться на достатньому середньому рівні, але все ще вимагає розвитку. учні потребують додаткової допомоги вчителя як у питаннях розуміння та прийняття мети праці, а також з її досягненням.

На нашу думку, рівень сформованості трудових навичок істотно зросте, якщо дотримуватися виявлених нами педагогічних умов формування позитивного ставлення школярів середньої школи до світу праці. Такими є:

- прямий і цілеспрямований вплив фізичними вправами на функціональні системи;
- безпосереднє включення школярів у трудовий процес на заняттях фізичною культурою;
- робота вчителя фізичної культури щодо професійної орієнтації школярів та розкриття прикладної значимості занять фізичною культурою;
- організація спільної праці школярів.

Підсумовуючи, можна сказати, що інтеграція трудового навчання і фізичного виховання в школі має широке і далекосяжне значення. Органічно поєднуючи трудове навчання та фізичне виховання, можна культивувати практичні здібності учнів, інноваційну свідомість, фізичні якості та дух співпраці, щоб усебічно покращити їх всебічну якість та всебічні здібності.

Крім того, ця інтеграція також може підвищити здатність учнів до самоконтролю та співпраці, розвинути в них почуття командної роботи та конкуренції та закласти міцну основу для їхнього майбутнього розвитку. Водночас інтеграція трудового навчання та фізичного виховання в школах також може сприяти здоровому фізичному та розумовому розвитку учнів, зменшити академічний тиск, підтримувати та сприяти інтеграції трудового навчання та фізичного виховання в школах.

Лише постійними зусиллями та вдосконаленням ми можемо налагодити всебічний розвиток системи освіти, закласти міцний фундамент для майбутнього учнів школи, здійснити спільний прогрес і процвітання особистості та суспільства.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження «Підготовка учнівства до трудової діяльності засобами фізичного виховання» дозволило дійти таких висновків.

1. Розкриття та аналіз теоретичних засад підготовки учнівства до трудової діяльності виявило: суттєві процеси виховання та розвитку працею; формування свідомості на основі сприйняття навколишньої дійсності, усвідомлення її особистісної та суспільної значущості; становлення пізнавальної цінності учня як регулятора її поведінки; формування свідомості, спрямованої прийняття адекватних самостійних трудових рішень; сімейного трудового виховання. Обґрунтування наукових положень організаційної діяльності системи загальної середньої освіти у підготовці до трудової діяльності засобами фізичного виховання; теоретико-методичні засади модернізації змісту трудового навчання; структура профільної діяльності з урахуванням напрямку майбутнього професійної діяльності, показало наскільки це важливі фактори виховання та навчання підростаючого покоління.

2. Проаналізувавши існуючу літературу з фізичного виховання було виявлено, що важливим завданням сучасного закладу освіти є фізичне виховання учнів як складової загальної культури особистості. Однією з умов його успішної реалізації є формування у них стійкої та усвідомленої потреби у фізичному вихованні. Це зумовлено особливостями характеру діяльності вчителів та сутністю понять «спорт» і «фізична культура». Позитивно на цей процес впливає взаємодія вчителів школи у фізичному вихованні учнів, що підтверджено педагогічним дослідженням.

3. Розгляд фізичного виховання як засобу підготовки учнівства до трудової діяльності показав найважливіші передумови високої працездатності для всіх видів праці, а саме: фізичне виховання має прикладне значення для господарсько-трудова діяльності, формування спортивних умінь і навичок; фізичне виховання розвиває фізичні здібності та формує широкий спектр рухових умінь і навичок, гарантуючи високу продуктивність у будь-якому виді праці; позитивне ставлення до праці виробляється під час навчального процесу

фізичним вправам за роки наполегливої праці; окремі види фізичної праці є невід'ємною частиною процесу фізичного виховання, тобто за певної організації виконують подібну до фізичних вправ роль і сприяють розвитку фізичної форми та зміцненню організму, або у форматі обслуговуючої праці, що підвищує ефективність навчання взагалі.

4. У ході дослідження було досягнуто мети - виявити сутність взаємозв'язку фізичного та трудового виховання, яка виражається в тому, що: систематичні заняття фізичними вправами формують організованість, наполегливість, здатність долати труднощі, власне небажання чи невміння і зрештою виховують працьовитість; результати трудового виховання щодо формування певних якостей особистості безпосередньо позитивно відбиваються і на ефективності процесу фізичного виховання. Фізичне виховання надає безпосереднє сприяння трудовому, підвищуючи працездатність людей, а трудове виховання, у свою чергу, надає фізичному вихованню конкретну спрямованість на підготовку людей до життя та праці. У процесі занять фізичними вправами змістом трудового виховання є сама навчальна праця, елементарні трудові процеси з обслуговування занять фізичними вправами, суспільно корисна праця фізкультурників та спортсменів у порядку шефства над якоюсь установою, підприємством тощо. Заняття різними видами спорту представляють широкі змоги виховання позитивних рис особистості. Ці заняття мають колективний характер.

5. Проведення емпіричного дослідження проблеми щодо трудової підготовки учнів засобами фізичного виховання підтвердило ефективність та доступність розробленого комплексу вправ та методики його застосування. Аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики виявив достовірні позитивні відмінності на рівні розвитку психофізіологічних функцій та фізичних якостей, на які був спрямований вплив засобів професійно-прикладної фізичної підготовки, а також на рівні сформованості трудових навичок між учнями контрольної та дослідницької групами.

Отримані дані підтвердили наше припущення про те, що розробка та

впровадження у структуру уроків фізкультури в середніх класах елементів професійно-прикладної фізичної підготовки призведе до більш успішного оволодіння учнями середніх класів вміннями та навичками продуктивної праці.

Підсумовуючи, можна сказати, що інтеграція трудового навчання і фізичного виховання в школі має широке і далекосяжне значення. Органічно поєднуючи трудове навчання та фізичне виховання, можна культивувати практичні здібності учнів, інноваційну свідомість, фізичні якості та дух співпраці, щоб усебічно покращити їх всебічну якість та всебічні здібності.

Крім того, ця інтеграція також може підвищити здатність учнів до самоконтролю та співпраці, розвинути в них почуття командної роботи та конкуренції та закласти міцну основу для їхнього майбутнього розвитку. Водночас інтеграція трудового навчання та фізичного виховання в школах також може сприяти здоровому фізичному та розумовому розвитку учнів, зменшити академічний тиск, підвищити навчальну мотивацію учнів та зробити так, щоб учні зростали в щасті.

Тому відділи освіти, школи та батьки повинні активно підтримувати та сприяти інтеграції трудового навчання та фізичного виховання в школах, а також спільно докладати зусиль для виховання здорового, творчого та динамічного нового покоління, а також робити внесок у соціальний прогрес та розвиток. Лише постійними зусиллями та вдосконаленням ми можемо налагодити всебічний розвиток системи освіти, закласти міцний фундамент для майбутнього учнів школи, здійснити спільний прогрес і процвітання особистості та суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакіко І.В., Дмитрук В.С. Історія фізичної культури: навч. посіб. для студентів та викладачів фізичного виховання. Редакційно-видавничий відділ ЛНТУ. Луцьк. 2013. 90 с.
2. Бар-Ор О., Роуланд Т. Здоров'я дітей та рухова активність. Від фізіологічних основ до практичного застосування. Київ: Олімпійська література. 2009. 528 с.
3. Безверхня Г.В. Педагогіка фізичного виховання. Методичні рекомендації (для вчителів фізичної культури). Умань. 2013. 72 с
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
5. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання: навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга». 2008. 428 с.
6. Волков. Л. Основи спортивної підготовки дітей і підлітків: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1993. 152 с.
7. Волкова Н. П., Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. Київ: Академвидав. 2007. 616 с.
8. Гвоздецька С.В., Рибалко П.Ф., Чередніченко С.В. Професійно-прикладна фізична підготовка: навчально-методичний посібник. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 110 с
9. Гільбух Ю.З., Верещак О.П. Психологія трудового виховання школярів. Київ: Радян. шк., 1987. 250 с.
10. Голяка С. К., Возний С. С. Фізіологічні основи фізичної культури та спорту: навчально-методичний посібник для студентів. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2015. 230 с.
11. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 366 с.
12. Грибан Г.П. Життєдіяльність та рухова активність студентів. Житомир: Вид-во Рута, 2009. 593 с.

13. Грибан Г. П. Термінологічний словник з фізичної культури і спорту / Укладачі: Г. П. Грибан, Д. В. Бойко, Д. О. Дзензелюк. Житомир: Вид-во «Рута». 2016. 100 с.

14. Григорій Сковорода: наук.праці / упоряд. та наук. ред. Д. Герцюк, П. Сікорський. Львів: «СПОЛОМ», 2013. 228 с.

15. Деделюк Н. А. Наукові методи дослідження у фізичному вихованні: навч. посіб. для студ. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 184 с. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/153578292.pdf>.

16. Деделюк Н.А. Теорія і методика адаптивної фізичної культури : навч.-метод. посібник для студентів / Н. А. Деделюк. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 68 с

17. Дьюї Д. Досвід і освіта / Д. Дьюї ; [пер. з англ. Марії Василечко]. Л.: Кальварія, 2003. 84 с.

18. Дубогай О. Д. Методика фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 276 с.

19. Єрмолаєва Т.М. Основи взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання в процесі розвитку особистості. Проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. №1. С. 54-57.

20. Завгородня Т.К. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник/ Т.К.Завгородня, Л.М.Прокопів, І.В.Стражнікова. Івано–Франківськ, 2014. 160 с.

21. Закон України «Про освіту». Київ, 2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

22. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Київ, 1994. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.

23. Іваній І. В. Психологія фізичного виховання та спорту: навчально-методичний посібник / І. В. Іваній, В. М. Сергієнко. Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 204 с.

24. Іващенко Ф. І. Праця і розвиток особистості школяра. Київ: Либідь, 1986. 250 с.

25. Інноваційні технології навчання: навч. посібн. для студ. вищих технічних навчальних закладів / [Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В.]. Київ: НТУ, 2017. 172 с.

26. Історія педагогіки /За ред. проф. М.В. Левківського, докт.пед.наук О.А. Дубасенюк. Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1999. 336 с. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/42974815.pdf>.

27. Кампанелла Т. «Місто сонця». Друкований текст взято з: Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто сонця. Київ: Вид-во художньої літератури «Дніпро», 1988. 73с. URL : <https://drive.google.com/file/d/1CqOvIORRiJrYTzmlQDAHQda6FXlOXcBZ/view>.

28. Карасевич С. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти, монографія / Сергій Анатолійович Карасевич; МОН України, Уманський держ. пед. унів-т імені Павла Тичини. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 204 с.

29. Качан О. А., Пристинський В. М. Інформаційно-комунікаційні та рухливо-пізнавальні технології у фізичному вихованні дітей і підлітків. Навчально-методичний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 257 с.

30. Козленко О. Виховання у школярів інтересу до фізкультури та спорту. Київ: Знання, 1990.148 с.

31. Колумбет О.М. Розвиток координаційних здібностей молоді: монографія. Київ. Освіта України. 2014. 420 с.

32. Коменський Я.А. «Велика дидактика». Вибрані педагогічні твори. Том 1. Київ: видавництво «Радянська школа», 1940 р. 248 с. URL : https://library.vspu.edu.ua/inform/vidanna_bibliot/cifrova_kol/komenskij_velika_didaktika_tom1.pdf.

33. Коц С.М., Коц В.П. Вікова фізіологія та вища нервова діяльність: навчальний посібник. Харків: ХНПУ, 2020. 288 с.

34. Круцевич Т.Ю. Теорія і методика фізичного виховання: Том 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. Київ. 2018. 392 с.

35. Кузмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях: навчальний посібник для вузів. Київ. Знання. 2016. 311 с.

36. Куц О.С. Концепція безперервної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх шкіл. Київ: УАННП, 1997. 18 с.

37. Куц О.С. Особливості змісту фізичного виховання школярів в умовах підвищеної радіоактивності. Київ: Континент ПРИМ, 1994. 143 с.

38. Линець М. М. Основи методики розвитку рухових якостей. Львів: Штабар, 1997. 207 с.

39. Мор Т. «Утопія». Друкований текст взято з: Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто сонця. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1988. 137 с.

40. Носко М.О., Носко Ю.М., Лазаренко М.Г., Жула В.П., Могильний Ф.В., Філоненко О.А. Руховий розвиток школярів різних вікових груп : наукове видання / за наук. ред. М.О. Носка. Чернігів, 2020. 408 с.

41. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика : монографія / за ред. С. Д. Максименка, В. Л. Зливкова, С. Б. Кузікової. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 430 с

42. Педагогіка Швейцарії XVIII – початку XIX ст. // Історія зарубіжної педагогіки : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Д. Скільський. Київ: Смолоскип, 2011. 180–201 с.

43. Попрошаєв О. Фізичне виховання в контексті інтеграції в загальноєвропейський освітній простір. *Спортивна наука України*. 2015. № 2. С. 36–43.

44. Програма для закладів загальної середньої освіти (Фізична культура): навчальні програми для 6-9 класів (затверджена наказом МОН від 23.10.2017№ 1407). Київ: Міністерство освіти і науки України, 2012. 427 с. URL :<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.

45. Практикум з педагогіки: Навчальний посібник: Видання 2-ге, доповнене і перероблене /За заг. ред. О.А.Дубасенюк, А.В.Іванченка. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2002. 482 с.

46. Професійне виховання майбутніх кваліфікованих робітників : методичний посібник / С.В. Алексеева, М.І. Вовковінський, Г.В. Грищенко, В.І. Заец, Д.О.Закатнов, М.Д. Карп'юк, А.М. Москаленко, О.М. Отич, А.В. Селецький, Н.В. Смоляна, Ю.О. Павлов / за загал. ред. Д.О. Закатнова. Київ : Вид-во ІПТО НАПН України, 2012. 583 с

47. Професійна орієнтація : підручник [для студентів] / Єгорова Є. В., Ігнатович О. М., Кобченко В. В., Литвинова Н. І., Марченко І. Б., Мерзлякова О.Л., Синявський В. В., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. / за ред. О. М. Ігнатович. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 240 с.

48. Реформа освіти та науки. URL : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>.

49. Руденко В. М. Математична статистика. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 304 с.

50. Соціологія: короткий енциклопедичний словник/ уклад. В. І. Волович [та ін.]; ред. В. І. Волович. Київ : Укр. Центр духовної культури, 1998. 728 с.

51. Спеціальна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.В. Мартинчук, І.М. Маруненко, К.В. Луцько та ін. Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. 364 с.

52. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 520 с.

53. Столяров В. Інноваційна концепція модернізації теорії та практики фізичного виховання: монографія. Бішкек: Максат, 2013. 545 с.

54. Столяров В. Теорія та методологія сучасного фізичного виховання: стан розробки та авторська концепція: монографія. Київ: НУФВСУ; Олімпійська література, 2015. 704 с.

55. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості . Вибрані твори: У 5 т. Т. 1. Київ: Рад. шк., 1976. 209 с.

56. Теорія и методика фізичного виховання: Методика фізичного виховання різних вікових груп / Під ред. Т.Ю. Круцевич (В 2-х т.). Київ : Олімпійська література, 2008. Т.2. 368 с.

57. Тулайдан В.Г., Тулайдан Ю.Т. Практикум з теорії і методики фізичного виховання. Львів, «Фест-Прінт». 2017. 179 с

58. Ушинський, К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. Київ: Рад. шк., 1983. Т. 1: Теоретичні проблеми педагогіки. С. 104-120.

59. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищих пед. закладів освіти / Фіцула М.М. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 1997. 192 с.

60. Хома Т. В. Педагогіка фізичного виховання і спорту: теоретико-практичний супровід до самостійної роботи студентів: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 104 с.

61. Худолій О.М. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання: навч. посібник. 2-е вид., випр. - Харків: «ОВС», 2008. 406 с.

62. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання - здоров'я нації». Київ, 1998. 48 с.

63. Цьось А.В., Довганюк В.М., Ковальчук Н.М. Планування навчальної роботи з фізичної культури в школах I-III ступенів: навч. посібник. Луцьк: Надстір'я, 1998. 364 с.

64. Черненко, С. О. Теорія й методика фізичного виховання : навчальний посібник: у 2 частинах / Черненко С. О. Краматорськ: ДДМА, 2021. Частина 1. 215 с.

65. Шевченко П.І. Педагогічні погляди Роберта Оуена та сучасна освіта. Збірник наукових праць. Трудова та професійна підготовка молоді: проблеми та шляхи їх розв'язання. Випуск 4. 2002 р. с. 12-17.

66. Шевченко П.І. Трудове виховання в історії розвитку школи: курс лекцій /Павло Іванович Шевченко. Кривий Ріг, 2009. 178 с.

67. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Тернопіль: «Навчальна книга - Богдан», 2001. Ч. 1. 272 с.; Ч. 2. 248 с.

68. Шутько В.В. Основи методики фізичного виховання: навчальний посібник. Кривий Ріг: КДПУ, 2019. 144 с.

69. Шутько В. В. Теоретичні основи фізичного виховання : навчальний посібник / В. В. Шутько. Кривий Ріг: КДПУ, 2018. 94 с.

70. Ягупов В.В. Педагогіка: навч. посіб. / Ягупов В.В. Київ. Либідь, 2002. 560 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 2.1

Спрямованість розвитку фізичних якостей та психофізіологічних функцій,
важливих для трудового навчання в середніх класах

№	Назва вправ	Фізичні якості та психофізіологічні функції
1.	Бокс	1 п, л; 3 п, л; 4; 8; 9
2.	Кидок тенісного м'яча в ціль	1 п, л, к; 2; 3 п, л, к; 8
3.	Перекидання предмету	1 п, л, к; 2; 3 п, л, к; 8
4.	Вправи з ракеткою для настільного тенісу	1 п, л, к; 2; 3 п, л, к; 8
5.	Біг із веденням теніс. м'яча	1 л; 2; 3 л; 4; 7; 8
6.	Передача м'яча з руки в руку	1п ,к, л; 3 п, к, л
7.	Передача або кидки в ланцюг двома руками	1 п, л; 2; 3; 4; 8; 9
8.	Передача набивного м'яча	1 п, л; 2; 3 п, л; 4; 5; 8; 9
9.	Гімнастичні вправи для рук	1 п, л; 3 п, л
10.	Кидок тенісного м'яча гімнастичної палкою	1 п; 3 п; 8
11.	Стрибки жабою	2
12.	Рух на вузькій опорі	9
13.	Підтягування на перекладині	5
14.	Віджимання	4; 5; 6
15.	Лазіння по канату	5
16.	Пересування по брусах	5; 6
17.	Вис на перекладині	5; 6
18.	Вправи з гантелями	5; 6; 9
19.	Накручування мотузки	3 к; 5; 6
20.	Біг	7

Психофізіологічні функції та фізичні якості, важливі при навчанні трудових операцій у середніх класах, та вправи, що найбільш ефективно їх розвивають

Група операцій	Назва трудових операцій	Функції та якості	Назва вправ
1.	Розпилювання дерева ножівкою або лучковою пилкою; Розпилювання ножівкою металу; Стругання дерева; Обробка металу напилком.	1 п, к, л; 3 к; 5; 6; 9; 1 п, к, л; 3 к; 1 п, к, л; 2; 3 п, к; 5; 6; 8; 9; 1 п, к, л; 2; 3 п, к; 8.	Бокс, фехтування, кидки м'ячів у ціль, настільний теніс, рухи на вузькій опорі, підтягування, віджимання, перекидання предметів
2.	Ударні операції.	1 п, к, л; 2; 3 п, к, л; 5; 6; 8.	Кидки м'ячів у кошик з відскоком від підлоги, ведення м'яча, настільний теніс, багатоскоки, вис на перекладині, пересування на руках, вправи з гантелями
3.	Розмітка кресленням; Плоско рельєфне	1 п, к, л; 3 п, к, л; 5; 8; 1 п, к, л; 3 п, к, л; 5; 8;	Фехтування, настільний теніс, передача м'яча з

	<p>різьблення без молотка; Точення на токарному верстаті різцем; Свердління ручним дрилем.</p>	<p>1 к; 3 к; 2; 8; 9; 1 п, к, л; 3 п, к, л; 5; 6; 8; 9.</p>	<p>руки в руку, кидки тенісного м'яча гімнастичною палицею, вправи з гантелями, накручування мотузки з вантажем, віджимання</p>
--	--	---	---

Фізичні якості та психофізіологічні функції пронумеровані та позначені таким чином:

1. Кінестезія П – плеча, Л – ліктя, К – кисті;
2. ТВЗМУ - точність відтворення заданих м'язових зусиль;
3. Моторика П – плеча, Л – ліктя, К – кисті;
4. Подібність структури тренувальних та робочих рухів;
5. Сила рук;
6. Витривалість рук;
7. Загальна витривалість;
8. Зоровий аналізатор;
9. Стійкість заданого положення тіла.

**Авторська анкета для учнів середньої школи щодо виявлення
сформованості трудової свідомості та ціннісного ставлення до праці**

1. Чому люди повинні працювати?

- а) праця важлива для людей, і вони не можуть без неї обійтись;
- б) щоб заробляти на життя;
- в) людині не потрібно працювати.

2. Які професії ви знаєте?

- а) називає дуже багато професій;
- б) називає приблизно 20 професій;
- в) називає менше 10 професій.

3. Які професії, на вашу думку, найпотрібніші для людей?

- а) будь-яка праця у нас в пошані, всі професії однаково важливі;
- б) лікар, поліцейський, вчитель, рятувальник (виділяє деякі професії);
- в) вважаю, що таких професій немає, бо відпочивати, краще ніж працювати, праця не важлива для людини.

4. Яка праця важливіша: розумова чи фізична?

- а) вони однаково важливі;
- б) розумова праця;
- в) фізична праця;
- г) не знаю, не люблю працювати.

5. Чи подобаються Вам уроки праці?

- а) так, дуже подобається;
- б) нейтральне ставлення;
- в) не подобається.

6. Яких правил поведінки у процесі виконання навчальної та трудової діяльності потрібно дотримуватись?

- а) знає всі правила, може їх назвати;
- б) знає декілька правил;
- в) взагалі не знає.

7. Які способи та прийоми обробки матеріалів на уроках праці ти знаєш?

- а) називає 5 і більше способів та прийомів;
- б) називає 1-2 способи та прийоми;
- в) не знає жодного.

8. Чи вважаєш ти корисною ту працю, яку тобі доводиться робити?

- а) так, я завжди займаюсь корисною роботою;
- б) не знаю, мене просто завжди треба просити щось зробити;
- в) ні, ця праця марна.

Номери питань спрямовані на виявлення:

- трудової свідомості учня: 1, 2, 6, 7;
- відносини учнів до праці: 3, 4, 5, 8

а - 3 бали

б - 2 бали

в - 1 бал

Критерії оцінювання:

12 - 9 балів: високий рівень;

8 - 5 балів: середній рівень;

4 і менше: низький рівень.

https://docs.google.com/forms/d/1Yg6nxSukzYWD4JzXfnh-dJ5ie6J0-P9YO_zX8MojSxQ/edit

**Протокол спостереження, спрямованого на виявлення рівня
сформованості трудових умінь та навичок учнів середньої школи**

1. Прийняття мети праці.

Учневі пропонується виконати трудову дію.

Для дівчат: за допомогою технології плетіння з бісеру зробити дерево.

Для хлопців: за допомогою технології обробки картону та паперу зробити скриньку.

а - учень з великою охотою приймає пропозицію вчителя;

б - учень приймає пропозицію вчителя, проте йому потрібна додаткова мотивація;

в - учень відмовляється виконувати трудову дію.

2. Вміння спланувати робочий процес.

Учневі пропонується розповісти про послідовність трудових дій та пояснити необхідність такої послідовності.

Погляньте на виріб (дерево з бісеру - дівчата, скринька з паперу та картону - хлопці). Розкажіть, з чого ви розпочнете роботу.

а - учень самостійно розповідає і пояснює послідовність робочого процесу;

б - учень пояснює послідовність робочого процесу з невеликим підказками вчителя;

в - учень неспроможний спланувати послідовність робочого процесу.

3. Вміння вибрати обладнання та інструменти.

Запропонувати учневі відібрати потрібне для праці обладнання. Організувати учневі ситуацію вибору: разом із необхідними інструментами та обладнанням покласти непотрібні інструменти для даного робочого процесу.

Погляньте на виріб (дерево з бісеру - дівчата, скринька з паперу та картону - хлопці). Виберіть інструменти, які знадобляться для виготовлення.

а - учень вільно обирає необхідне обладнання та інструменти;

б - учень з невеликою допомогою вчителя обирає необхідне обладнання та інструменти;

**Результати групи питань: Трудова свідомість учнів дослідницької групи,
8-А класу**

ПІБ учня	Кількість балів	Рівень сформованості
1.Аберталь А.	8	Середній
2.Біла К.	7	Середній
3.Висоцька Я.	8	Середній
4.Гай Є.	10	Високий
5.Гнутова А.	4	Низький
6.Голдищук К.	5	Середній
7.Довгий І.	9	Високий
8.Іванова К.	7	Середній
9.Кулішенко Т.	8	Середній
10.Ляху А.	4	Низький
11.Мазепа І.	8	Середній
12.Макеєва С.	11	Високий
13.Мельніченко А.	7	Середній
14.Мітрохіна А.	10	Високий
15.Пантась Д.	10	Високий
16.Рурак Д.	8	Середній
17.Рокунова А.	11	Високий
18.Самойленко Ю.	4	Низький
19.Синицький М.	8	Середній
20.Тарика Є.	8	Середній
21.Ткачова Д.	8	Середній
22.Філик А.	7	Середній
23.Філіпова А.	4	Низький
24.Шкурко В.	8	Середній
25.Шулік К.	8	Середній

Таблиця 2.6

Трудова свідомість учнів контрольної групи, 8-Б класу

ПІБ учня	Кількість балів	Рівень сформованості
1.Большаков Д.	10	Високий
2.Бурдинюк М.	5	Середній
3.Вязанкін М.	5	Середній
4.Головата К.	6	Середній
5.Дімочко А.	8	Середній
6.Журавльова П.	8	Середній
7.Заїченко І.	8	Середній
8.Кайдаш Б.	12	Високий
9.Кравченко К.	4	Низький
10.Куслій Д.	8	Середній
11.Лі Д.	8	Середній
12.Логінов Д.	4	Низький
13.Лук'яненко О.	8	Середній
14.Малкова А.	11	Високий
15.Михайліч К.	7	Середній
16.Наумянов С.	4	Низький
17.Пантюхова А.	8	Середній
18.Пекалюк Н.	9	Високий
19.Перова Х.	4	Низький
20.Рибкіна К.	8	Середній
21. Сидоренко Є.	8	Середній
22.Сторчеус В.	4	Низький
23.Терьохін Д.	9	Високий
24.Фоменко К.	9	Високий
25.Чабан Д.	8	Середній

Додаток Е

Таблиця 2.7

Результати групи питань: Ціннісне ставлення до праці учнів дослідницької групи, 8-А класу»

ПІБ учня	Кількість балів	Рівень сформованості
1.Аберталь А.	8	Середній
2.Біла К.	4	Низький
3.Висоцька Я.	8	Середній
4.Гай Є.	8	Середній
5.Гнутова А.	5	Середній
6.Голдищук К.	4	Низький
7.Довгий І.	9	Високий
8.Іванова К.	4	Низький
9.Кулішенко Т.	8	Середній
10.Ляху А.	4	Низький
11.Мазепа І.	8	Середній
12.Макеєва С.	11	Високий
13.Мельніченко А.	5	Середній
14.Мітрохіна А.	8	Середній
15.Пантась Д.	8	Середній
16.Рурак Д.	5	Середній
17.Рокунова А.	11	Високий
18.Самойленко Ю.	8	Середній
19.Синицький М.	8	Середній
20.Тарика Є.	8	Середній
21.Ткачова Д.	8	Середній
22.Філик А.	7	Середній
23.Філіпова А.	8	Середній
24.Шкурко В.	4	Низький
25.Шулік К.	8	Високий

Таблиця 2.8

Ціннісне ставлення до праці учнів контрольної групи, 8-Б класу

ПІБ учня	Кількість балів	Рівень сформованості
1.Большаков Д.	8	Середній
2.Бурдинюк М.	4	Низький
3.Вязанкін М.	4	Низький
4.Головата К.	4	Низький
5.Дімочко А.	8	Середній
6.Журавльова П.	11	Високий
7.Заїченко І.	8	Середній
8.Кайдаш Б.	12	Високий
9.Кравченко К.	4	Низький
10.Куслій Д.	8	Середній
11.Лі Д.	8	Середній
12.Логінов Д.	4	Низький
13.Лук'яненко О.	8	Середній
14.Малкова А.	11	Високий
15.Михайліч К.	4	Низький
16.Наумянов С.	4	Низький
17.Пантюхова А.	8	Середній
18.Пекалюк Н.	8	Середній
19.Перова Х.	4	Низький
20.Рибкіна К.	8	Середній
21. Сидоренко Є.	8	Середній
22.Сторчеус В.	4	Низький
23.Терьохін Д.	8	Середній
24.Фоменко К.	8	Середній
25.Чабан Д.	8	Середній

Результати діагностики трудових умінь та навичок учнів дослідницької групи, 8-А класу

ПІБ учня	Кількість балів	Рівень сформованості
1.Аберталь А.	8	Середній
2.Біла К.	7	Низький
3.Висоцька Я.	8	Середній
4.Гай Є.	10	Високий
5.Гнутова А.	4	Низький
6.Голдищук К.	4	Низький
7.Довгий І.	8	Середній
8.Іванова К.	4	Низький
9.Кулішенко Т.	8	Середній
10.Ляху А.	4	Низький
11.Мазепа І.	8	Середній
12.Макеєва С.	11	Високий
13.Мельніченко А.	7	Середній
14.Мітрохіна А.	8	Середній
15.Пантась Д.	10	Високий
16.Рурак Д.	8	Середній
17.Рокунова А.	11	Високий
18.Самойленко Ю.	4	Низький
19.Синицький М.	8	Середній
20.Тарика Є.	8	Середній
21.Ткачова Д.	8	Середній
22.Філик А.	4	Низький
23.Філіпова А.	4	Низький
24.Шкурко В.	8	Середній
25.Шулік К.	8	Середній

Таблиця 2.10

**Діагностики трудових умінь та навичок учнів контрольної групи, 8-Б
класу**

ПІБ учня	Кількість балів	Рівень сформованості
1.Большаков Д.	10	Високий
2.Бурдинюк М.	5	Середній
3.Вязанкін М.	5	Середній
4.Головата К.	6	Середній
5.Дімочко А.	8	Середній
6.Журавльова П.	8	Середній
7.Заїченко І.	8	Середній
8.Кайдаш Б.	12	Високий
9.Кравченко К.	4	Низький
10.Куслії Д.	8	Середній
11.Лі Д.	8	Середній
12.Логінов Д.	4	Низький
13.Лук'яненко О.	8	Середній
14.Малкова А.	11	Високий
15.Михайліч К.	4	Низький
16.Наумянов С.	4	Низький
17.Пантюхова А.	8	Середній
18.Пекалюк Н.	9	Високий
19.Перова Х.	4	Низький
20.Рибкіна К.	8	Середній
21. Сидоренко Є.	8	Середній
22.Сторчеус В.	4	Низький
23.Терьохін Д.	8	Середній
24.Фоменко К.	8	Середній
25.Чабан Д.	8	Середній

Додаток Ж

Перелік вправ з переважним розвитком кінестезії, ТВЗМУ, моторики рук, зорового аналізатора, стійкості заданого положення тіла

- 1. Бокс** - учень виконують удари з різних початкових положень у ціль, що знаходиться на стіні або боксерському мішку. Положення мішені регулярно змінюється. Кожен удар виконується 15 - 20 разів кожною рукою. Можливі вправи в парах: один учень тримає руки долонями вперед, другий завдає несильних ударів. Особлива увага приділяється точності влучення.
- 2. Фехтування** - учень, тримаючи за один кінець гімнастичну ціпок, іншим повинен потрапити в ціль. Положення мішені або вихідне положення рук змінюється після того, як учень починає стабільно попадати в ціль. Ускладнюються за допомогою виконання удару у русі. При виконанні вправи правою рукою тулуб повернуто в ліву сторону.
- 3. Кидок тенісного м'яча в ціль** - мета, бажано опукла, розміром приблизно 15x15 см, розташовується на стіні або на підлозі. Кидки здійснюються з різних дистанцій. Початкове положення тулуба змінюється. Можливий варіант кидка в ціль, розташовану на стіні, після відскоку м'яча від підлоги і в ціль, розташовану на підлозі, після відскоку м'яча від стіни. Змінюється висота розташування мішені на стіні або її віддаленість від стіни під час розташування на підлозі.
- 4. Перекидання предмета** (тенісного м'яча або будь-якого спортивного м'яча, гімнастичної палиці, обруча та ін.) з руки в руку або один учень іншому. Кидки здійснюються різними способами, як і їх ловля.
- 5. Вправи з ракеткою для настільного тенісу:** набивання тенісної кульки зі зміною хвату ракетки, що ускладнюється збільшенням сили удару; попадання тенісною кулькою в ціль на стіні до або після відскоку від підлоги.
- 6. Біг із веденням тенісного м'яча** збоку і перед собою по прямій, дузі, зигзагами (3 - 5 хвилин).

7. **Передача м'яча** баскетбольного з руки в руку за спиною, за головою, між ніг.
8. **Передача або кидки в ціль м'ячів** двома руками всіма можливими способами.
9. Передача м'яча.
10. **Гімнастичні вправи для рук.** Учні повторюють дії вчителя, комплекс триває 4 - 5 хвилин. Ускладнюються вимогою точного повтору 8 - 10 вправ з цього приводу вчителя, але його показу.
11. **Кидок тенісного м'яча** гімнастичною палицею у площину невеликих воріт.
12. **Стрибки жабою** за відмітками, одиночні та багатоскоки.
13. **Рух або виконання вправ** на вузькій опорі.

Вправи для розвитку сили рук, загальної та спеціальної витривалості.

1. Підтягування на перекладині та напівпідтягування на шведській драбині.
2. Відтискання від підлоги, від опори, від брусів. Ширина постановки рук змінюється.
3. Лазіння по канату.
4. Пересування по брусах на руках.
5. Вис на перекладині та пересування на руках по вертикальних або горизонтальних сходах.
6. Вправи з гантелями.
7. Накручування мотузки з вантажем на блок-воріт. 8. Біг 500 – 1000 м.

**Зведена таблиця результатів діагностики трудової вихованості учнів
дослідницької групи, 8-А класу**

ПІБ учня	Рівень сформованості критеріїв		
	Когнітивний	Мотиваційно-потребовий	Діяльнісно-практичний
1.Аберталь А.	Високий	Середній	Середній
2.Біла К.	Середній	Низький	Низький
3.Висоцька Я.	Середній	Середній	Середній
4.Гай Є.	Високий	Середній	Високий
5.Гнутова А.	Низький	Середній	Низький
6.Голдищук К.	Середній	Низький	Середній
7.Довгий І.	Високий	Високий	Середній
8.Іванова К.	Середній	Низький	Середній
9.Кулішенко Т.	Середній	Середній	Середній
10.Ляху А.	Низький	Низький	Низький
11.Мазепа І.	Середній	Середній	Середній
12.Макеєва С.	Високий	Високий	Високий
13.Мельніченко А.	Середній	Середній	Середній
14.Мітрохіна А.	Високий	Середній	Високий
15.Пантась Д.	Високий	Високий	Високий
16.Рурак Д.	Середній	Середній	Середній
17.Рокунова А.	Високий	Високий	Високий
18.Самойленко Ю.	Середній	Середній	Низький
19.Синицький М.	Середній	Середній	Середній
20.Тарика Є.	Середній	Середній	Середній
21.Ткачова Д.	Середній	Середній	Середній
22.Філик А.	Середній	Середній	Низький
23.Філіпова А.	Середній	Середній	Середній
24.Шкурко В.	Середній	Середній	Середній
25.Шулік К.	Середній	Високий	Середній

Таблиця 2.12

**Зведена таблиця результатів діагностики трудової вихованості учнів
контрольної групи, 8-Б класу**

ІПБ учня	Рівень сформованості критеріїв		
	Когнітивний	Мотиваційно-потребовий	Діяльнісно-практичний
1.Большаков Д.	Високий	Середній	Високий
2.Бурдинюк М.	Середній	Низький	Середній
3.Вязанкін М.	Середній	Низький	Середній
4.Головата К.	Середній	Низький	Середній
5.Дімочко А.	Середній	Середній	Середній
6.Журавльова П.	Середній	Високий	Середній
7.Заїченко І.	Середній	Середній	Середній
8.Кайдаш Б.	Високий	Високий	Високий
9.Кравченко К.	Низький	Низький	Низький
10.Куслії Д.	Середній	Середній	Середній
11.Лі Д.	Середній	Середній	Середній
12.Логінов Д.	Низький	Низький	Низький
13.Лук'яненко О.	Середній	Середній	Середній
14.Малкова А.	Високий	Високий	Високий
15.Михайліч К.	Середній	Низький	Низький
16.Наумянов С.	Низький	Низький	Низький
17.Пантюхова А.	Середній	Середній	Середній
18.Пекалюк Н.	Високий	Середній	Високий
19.Перова Х.	Низький	Низький	Низький
20.Рибкіна К.	Середній	Середній	Середній
21. Сидоренко Є.	Середній	Середній	Середній
22.Сторчеус В.	Низький	Низький	Низький
23.Терьохін Д.	Високий	Середній	Середній
24.Фоменко К.	Високий	Середній	Середній
25.Чабан Д.	Середній	Середній	Середній

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

**НАУКА, ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО
В XXI СТОЛІТТІ: НАУКОВІ ІДЕЇ ТА
МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

**SCIENCE, EDUCATION AND SOCIETY
IN THE XXI CENTURY: SCIENTIFIC IDEAS AND
IMPLEMENTATION MECHANISMS**

**Збірник тез доповідей
Book of abstracts**

**Частина 1
Part 1**

**19 листопада 2022 р.
November 19, 2022**

**м. Кропивницький, Україна
Kropyvnytskyi, Ukraine**

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука, освіта та суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації»**

**УДК 33
ББК 65**

Наука, освіта та суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації:
збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Кропивницький,
19 листопада 2022 р.): у 2 ч. Кропивницький: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. 63 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Наука, освіта та суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації» з:

**Буковинський державний медичний університет
Відокремлений структурний підрозділ «Заліщицький фаховий коледж імені Є. Храпливого Національного університету біоресурсів і природокористування України»
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Вінницький національний аграрний університет
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ВСП «Криворізьке відділення післядипломної освіти молодших медичних та фармацевтичних спеціалістів» КП «ОЦГЗ» ДОР»
Донецький державний університет внутрішніх справ
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Запорізький національний університет
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Київський національний університет будівництва і архітектури
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
КНП «Одеський регіональний клінічний протипухлинний центр» ООР
Криворізький державний педагогічний університет
Криворізький лицей № 113 Криворізької міської ради
Лицей № 100 «Поділ» м. Київ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Львівський національний університет природокористування
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Міжнародний гуманітарний університет
Національне агентство кваліфікацій
Національний авіаційний університет
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Національний університет «Одеська політехніка»
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний університет водного господарства та природокористування
Національний університет харчових технологій
Одеський національний медичний університет
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Сумський національний аграрний університет
Ужгородський національний університет**

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука, освіта та суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації»**

**Українська інженерно-педагогічна академія
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Університет Ушинського
Харківський національний університет внутрішніх справ
Черкаський державний бізнес-коледж**

У збірнику тез доповідей висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань науки, освіти та суспільства.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми: педагогічних наук; економічних наук; юридичних наук; психологічних наук; медичних наук; технічних наук; історичних наук; національної безпеки; політичних наук; державного управління; соціальних комунікацій.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, докторантів, працівників державного сектору економіки та суб'єктів підприємницької діяльності.

© Автори тез, 2022

© Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2022

Офіційний сайт: <http://www.economics.in.ua>

Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука, освіта та суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації»

Кочубей О. В. ПЕДАГОГІКО-ЕРГОНОМІЧНІ ВИМОГИ ДО ВІДБОРУ ЗАСОБІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ХІМІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	25
Лукіяничук І. В. СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	27
Машиненко Л. С. ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ТЕЗАУРУСУ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ТРЕНД..	28
Мельник О. О. ПІДГОТОВКА УЧНІВСТВА ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	30
Микитенко М. В. ПРИНЦИП РІВНОСТІ В ОСВІТІ.....	32
Семкович Х. І., Калічак Ю. Л. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	34
Мулеса П. П. ВИМОГИ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ У КОНТЕКСТІ ЇХ ПІДГОТОВКИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ВІРТУАЛЬНОЇ НАОЧНОСТІ.....	36
Столярник О. Ю., Семігіна Т. В. БЛАГОПОЛУЧЧЯ СІМЕЙ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ.....	38
Поляковська О. О. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЖИВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ГУРТОЖИТКАХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	40
Замкова А. В., Борисюк І. Ю., Молодан Ю. О. ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ШЛЯХУ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	41
Любецька В. Ю. ГРОВЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	43
Хомяк Г. Г. ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКТОР УСПІШНОСТІ КОМАНДНИХ ВЗАЄМОДІЙ.....	44

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука, освіта та суспільство в ХХІ столітті: наукові ідеї та механізми реалізації»**

Ми переконані, що завдяки приєднанню України до єдиного освітнього простору, першочерговим завданням викладачів закладів вищої освіти є формування нової особистості вчителя, який буде гендерноосвіченим, гендерно-толерантним, вільним від будь-яких дискримінаційних переконань. Також, вільне володіння сталою, правильною гендерною термінологією вважаємо головним трендом і вимогою до сучасного педагога.

Список літератури

1. Луценко О. А. Гендерна педагогіка. навч. посіб. Суми: ФОП Цьома С., 2018. 304 с.
2. Указ президента України про Цілі талого розвитку України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
3. Preece, Stacey and Bullingham, R. Gender stereotypes: the impact upon perceived roles and practice of in-service teachers in physical education. *Sport, Education and Society*. 2020. URL : <https://core.ac.uk/download/359969427.pdf>.

УДК 796.011.3

Мельник О. О.
магістрантка кафедри педагогіки
Криворізький державний педагогічний університет

**ПІДГОТОВКА УЧНІВСТВА ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

Праця – є запорукою фізичного та духовного розвитку людини, завдяки їй відбувається становлення особистості, її соціалізація. Негативною рисою сучасного суспільства, сьогодні вважається поява споживацької тенденції, чому сприяє розвиток сфери послуг, полегшення життя людини завдяки прогресу тощо. Мінливість оточуючого середовища, його розвиток, безумовно, справляє вплив на формування молодшої особистості, яка опиняється у світі, що позбавляє її від необхідності тяжкої щоденної праці, коли інтелектуальна праця переважає над фізичною, фізична робота віддається «машинам». Фізично незагартована і несформована людина, не спроможна діяти в екстремальних умовах, більш піддана захворюванням. Тож недостатній рівень фізичної підготовленості, коли учні багато часу проводять за уроками, мало гуляють і мають низький рівень рухової активності, – викликає у сучасних педагогів занепокоєння. Оскільки відсутність руху призводить до ослаблення імунітету, низького рівня навички концентрації уваги, ослабленої витривалості, різних супутніх хронічних захворювань.

Науковці та педагоги наголошують на тісному зв'язку праці та фізичного виховання молоді, стверджуючи, що від фізичного розвитку залежить фізичне, психологічне та ментальне здоров'я не лише окремої особистості, а й всієї нації. Під час фізичної роботи, стверджують вчені, учні розвивають мускулатуру, координацію і точність рухів, спритність, силу і витривалість. Праця сприяє їх розумовому розвитку. Студенти, які працюють на різних роботах, розумніші, креативніші та мають багатший словниковий запас. Участь у трудовому процесі позитивно впливає на їх поведінку та дисциплінованість [1].

Взаємозв'язок фізичного та трудового виховання виявляється у тому, що фізичне виховання безпосередньо впливає на трудове, підвищуючи працездатність людей, а трудове виховання, у свою чергу, надає фізичному вихованню конкретну спрямованість на підготовку людей до життя і праці. При правильно поставленому

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука, освіта та суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації»**

фізичному вихованні вони доповнюють одне одного.

Аналіз доступної літератури з фізичної підготовленості учнів [2, 4, 5] показав, що це питання досить висвітлено, однак вимагає подальшого вдосконалення і розробки. З усього вище викладеного видно актуальність обраної мною теми роботи.

Дослідження проводилося на базі КЗШ I-III ступенів № 32 м. Кривого Рогу у 2022-2023 навчальному році.

У дослідженні брали участь учні 8-х класів у кількості 50 осіб. Середній вік досліджуваних становить 14,6 років. Дослідницьку групу склали 25 учнів із 8-А класу, та 25 однолітків із 8 - Б класу – контрольну.

Для оцінки рівня сформованості трудових навичок мною були виявлені такі критерії: когнітивний, мотиваційно-потребовий, діяльнісно-практичний.

Таблиця 1

Результати сформованості трудових навичок (%)

Критерії	Рівні сформованості трудових навичок					
	високий		середній		низький	
	Контр.	Дослід.	Контр.	Дослід.	Контр.	Дослід.
Когнітивний	14,28	9,52	57,16	52,39	28,56	38,09
Мотиваційно-потребовий	19,05	9,52	52,39	53,39	28,56	38,09
Діяльнісно-практичний	14,28	9,52	61,92	66,67	23,80	23,81

Більшість школярів (50 – 60%) мають середній рівень сформованості трудових навичок, деякі школярі (приблизно 35%) мають низький рівень сформованості трудових навичок і дуже мало учнів середньої школи (приблизно 10 – 15%) мають високий рівень сформованості трудових навичок.

Для наочного уявлення за отриманими даними побудуємо діаграми і зробимо висновок про рівень сформованості трудових навичок учнів середньої школи.

Під час педагогічного дослідження підтвердилася ефективність та доступність розробленого комплексу вправ та методики його застосування. Аналіз результатів дослідження з використанням методів математичної статистики виявив достовірні позитивні відмінності на рівні розвитку психофізіологічних функцій та фізичних якостей, на які був спрямований вплив засобів професійно-прикладної фізичної підготовки, а також на рівні сформованості трудових умінь між учнями контрольної та дослідницької групами. Отримані дані підтвердили наше припущення про те, що розробка та впровадження у структуру уроків фізкультури в середніх класах елементів професійно-прикладної фізичної підготовки призведе до більш успішного

**Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
«Наука, освіта та суспільство в ХХІ столітті: наукові ідеї та механізми реалізації»**

оволодіння учнями середніх класів вміннями та навичками продуктивної праці.

Підсумовуючи, варто відзначити, що рівень сформованості трудових навичок в учнів середньої школи на достатньому середньому рівні, але все ще вимагає розвитку. На мою думку, рівень сформованості трудових школярів середньої школи істотно зросте, якщо дотримуватися виявлених нами педагогічних умов формування позитивного ставлення школярів середньої школи до світу праці. Такими є:

- прямий і цілеспрямований вплив фізичними вправами на функціональні системи;
- безпосереднє включення школярів у трудовий процес на заняттях фізичною культурою;
- робота вчителя фізичної культури щодо професійної орієнтації школярів та розкриття прикладної значимості занять фізичною культурою;
- організація спільної праці школярів

Список літератури

1. Іващенко Ф. І. Праця і розвиток особистості школяра. Київ: Либідь, 1986. 250 с.
2. Голяка С. К., Возний С. С. Фізіологічні основи фізичної культури та спорту: навчально-методичний посібник для студентів. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2015. 230 с.
3. Теорія и методика фізичного виховання: Методика фізичного виховання різних вікових груп / Під ред. Т.Ю. Круцевич (В 2-х т.). Київ: Олімпійська література, 2008. Т. 2. 368 с.
4. Професійна орієнтація: підручник [для студентів] / Єгорова Є. В., Ігнатович О. М., Кобченко В. В., Литвинова Н. І., Марченко І. Б., Мерзлякова О.Л., Синявський В. В., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. / за ред. О. М. Ігнатович. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 240 с.
5. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: У 5 т. Т. 1. Київ: Рад. шк., 1976. 209 с.

УДК 37

Микитенко М. В.

аспірантка кафедри педагогіки

Криворізький державний педагогічний університет

ПРИНЦИП РІВНОСТІ В ОСВІТІ

Рівність в доступі на освіту, отримання якісних освітніх послуг, залишається актуальною темою. Конституційний принцип рівності людини і громадянина І. К. Полховська визначає як гарантування кожному члену суспільства, незважаючи на його індивідуальні ознаки (за винятком обставин, передбачених Конституцією й законодавством), однакових можливостей для реалізації конституційних прав і свобод, покладення на осіб, які знаходяться в однаковому правовому становищі, рівних обов'язків, а також забезпечення рівності всіх перед законом і судом. Слід погодитись із І. К. Полховською, що категорії «рівність» і «рівноправність» – не тотожні, хоча й тісно взаємопов'язані. На її думку, рівність є ширшим поняттям за рівноправність й охоплює останню. Конституційний принцип рівності особи складається з двох елементів: рівності прав, свобод і обов'язків (рівноправності) й рівності всіх перед законом і судом. Хоча нерівність між людьми – неминуча, що очевидно з їх природної сутності. Але у цьому треба зважати на те, коли така нерівність є результатом об'єктивної реальності, а коли вона має дискримінаційний характер. Не кожне недотримання вказаного принципу є дискримінацією. «Так,

CENTER FOR FINANCIAL-ECONOMIC RESEARCH
ЦЕНТР ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

CERTIFICATE OF PARTICIPATION СЕРТИФІКАТ УЧАСНИКА

підтверджує, що

Мельник Оксана Олександрівна
взяла участь у роботі Міжнародної науково-
практичної конференції
«Наука, освіта та суспільство в XXI столітті:
наукові ідеї та механізми реалізації»

International scientific-practical conference
«Science, education and society in the XXI century:
scientific ideas and implementation mechanisms»

Загальна кількість академічних годин: 6 год
(0,2 кредита ECTS)

Директор Центру фінансово-економічних
наукових досліджень

Сербак В. Д.

19 листопада 2022 р.
November 19, 2022

м. Кропивницький, Україна
Kropyvnytskyi, Ukraine

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПЕДАГОГІЧНЕ КРИВОРІЖЖЯ
педагогічний альманах

Засновано 2015 р.

Випуск № 9

Кривий Ріг

2023

Боднар Д. Р. Формування здорового способу життя та попередження шкідливих звичок у майбутніх вчителів фізичної культури.....	83
Большаніна О. В. Методика виробництва кераміки у працях українських майстрів першої половини ХХ століття.....	85
Бугасва В. В. Створення і забезпечення інклюзивного освітнього середовища в умовах дистанційного навчання.....	87
Волощук І. А. Переваги неформальної освіти для здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану.....	88
Жук В. С. Фізкультурно-оздоровча робота, як важливий напрямок роботи вчителя фізичної культури основної школи.....	89
Зозуля О. І. Особливості перекладу термінів науково-технічного стилю українською мовою.....	91
Коваленко-Сорокіна С. Г. Сутність та структура поняття «естетична культура» особистості.....	92
Коржак Д. В. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до тренерської діяльності у закладах позашкільної освіти.....	94
Левченко Т. С. Розвиток пізнавальних здібностей у дітей з тяжкими порушеннями мовлення.....	95
Мельник О. О. Взаємозв'язок трудового і фізичного виховання.....	96
Муравська Д. І. Микола Жибовський – талановитий викладач мистецтва Криворіжжя.....	98
Нікіцький А. Ю. Формування лідерських компетентностей молоді в процесі занять спортом.....	99
Поповка В. Компетентнісний потенціал занять фізичною культурою у контексті здоров'язбережувальної освітньої галузі у школі.....	100
Прядко С. Г. Здоров'язбережувальна діяльність вчителя фізичної культури.....	101
Хмаренко М. І. Формування здорового способу життя молоді як педагогічна проблема.....	102
Чупилко О. О., Щербина С. М. До питання про доплати за престижність педагогічних працівників закладу дошкільної освіти.....	103
Щебатовська Н. О. Розвиток творчої уяви учнів засобами арт-педагогіки.....	105
Бессалова І. М. Міжкультурна компетентність учнів основної школи та особливості її формування у процесі навчання іноземної мови.....	106
Величко В. Щодо проблеми формування ціннісних орієнтирів здорового способу життя майбутніх педагогів в умовах системи вищої освіти.....	108
Гуров А. О. Щодо проблеми професійно-особистісного становлення майбутнього вчителя фізичної культури у системі вищої педагогічної освіти.....	109
Шепілев Д. С. Стратегії забезпечення якості освіти в умовах дистанційного навчання.....	110
Бушинська І. В. Професійне вигорання вчителя як об'єкт вітчизняних науково-педагогічних досліджень.....	111
Любецька В. Ю. Ігрові технології навчання: окреслення провідних підходів.....	113
Горінов О. М. Вітчизняний педагогічний дискурс про вимоги глобалізованого суспільства до вчителя.....	114

особливим захворюванням, соціально виснажливим клінічним розладом. Розуміння його основи є першим кроком до визначення підходів точної медицини.

Ключові слова: розвиток дітей, розвиток пізнавальних здібностей, порушення у дітей, порушення мовлення

Development of cognitive abilities in children with severe speech disorders. Speech disorders in children of ten indicate a genetic disorder. Develop mental methods areas sociated with transcriptional regulation. The key role of transcription regulation in the normal development of speech is emphasized. KAS is a special disease, a socially debilitating clinical disorder. Understanding its basis is the first step in defining precision medicine approaches.

Keywords: development of children, development of cognitive abilities, disorders in children, speech disorders

Актуальність. Точний аналіз проблем мовлення у дітей разом із дослідницьким аналізом проводять дітям, направленим із первинним діагнозом САС. Аналіз методів логопедії проводять на високому рівні.

Віокремлення нерозв'язаних раніше питань загальної проблеми. Навіть у 2023 році існують розлади пізнавальних здібностей у дітей. Батьки знаходяться в пошуку груп для колективного розвитку без аналізу індивідуальних навичок дитини.

Формулювання мети. Вчений Ульяна Тетяна Володимирівна дає визначення основи мовленнєвих розладів. Це дає змогу зрозуміти принципи людського спілкування. Незважаючи на інтенсивні дослідження протягом останніх 2 десятиліть, методи логопедії для більшості мовленнєвих розладів у дітей залишається нез'ясованими. Щоб перевірити гіпотезу про основу мовленнєвих розладів, проведено аналіз дітей із важким мовленнєвим розладом, зокрема дитячою апраксією мовлення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток навичок грамотного письма досліджено у шести дітей (одного чоловічої статі, п'яти жіночої статі) з тяжкими порушеннями мовлення та дитячим церебральним паралічем (ДЦП). Ці навички були пов'язані з інтелектуальним розвитком, фонологічними здібностями та короткочасною пам'яттю [1].

У трьох дітей була діагностована дистонія, у трьох – дисплегія. У них не було або було дуже обмежено самостійну рухливість (система класифікації загальної моторики, рівень IV для чотирьох дітей і рівень V для двох), і серйозні проблеми з дрібною моторикою, включаючи труднощі з вказівкою. Оскільки вони не мали розбірливої мови, система жестів була основним

способом спілкування [2].

Оцінки проводилися приблизно у віці 6, 9 і 12 років. Результати показали, що діти мали труднощі з набуттям навичок пізнання навколишнього світу, хоча інтелектуальний рівень і фонологічні здібності передбачали інше [4]. Позитивний розвиток протягом перших 3 років супроводжувався замкнутим станом. Також було виявлено помітне зниження балів IQ [5].

Таким чином, здається, що пізнавальна здатність не має такої ж прогностичної сили для розвитку грамотності у дітей з серйозними порушеннями мовлення та ДЦП, як у дітей, що зазвичай розвиваються. Проводяться подальші дослідження, щоб з'ясувати роль фонологічних здібностей, оперативної пам'яті та стратегій, які використовуються для набуття грамотності у цих дітей [6].

Дослідження вченого Ленів З. П. частково прояснюють важливість артикуляційних здібностей для раннього набуття здібностей до пізнання нового. Здається, фонологічна здатність не має такої ж прогностичної сили для розвитку грамотності у дітей з серйозними порушеннями мовлення та ДЦП, як у дітей, що зазвичай розвиваються. Залишається важливим з'ясувати роль фонологічних здібностей, оперативної пам'яті та стратегій, які використовуються для набуття мовленнєвості у цих дітей [7].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Сучасні дослідження у питанні розвитку пізнавальних здібностей натякають на важливість розвитку логопедії. Для дітей залишається важливим всебічний підхід до вирішення проблем.

Література

1. Розвиток пізнавальних здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових психотехнік URI: <http://enpruir.npu.edu.ua/handle/123456789/1854>
2. Ленів З. П. Погляди вітчизняних та зарубіжних педагогів та психологів на використання мистецтва як засобу розвитку та корекції дітей з особливими потребами. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Вип. 7. С. 107–111.
3. Ленів З. П. Концептуальні засади музикотерапії як засобу корекції тяжких порушень мовлення у дітей. Київ, 2008. Вип. 9. С. 167–170.
4. Ленів З. П. Арттерапія в інклюзивній освіті: зб. наук. праць. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. С. 96–98.
5. Ленів З. П. Діагностичні завдання для обстеження готовності до школи дітей із ТПМ засобами арттерапії: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського університету. С. 82–85.
6. Ленів З. П. Концептуальні засади застосування арттерапії в корекційній освіті. *Дидактичні та соціальні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*: Київ: Наук. світ, 2008. С. 182–189.
7. Ленів З. П. До проблеми застосування арттерапії в корекційно-виховній роботі з дітьми - логопатами старшого дошкільного віку: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету, 2008. С. 228–234.

Мельник О. О.,
магістрантка кафедри педагогіки КДПУ,
м. Кривий Ріг

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТРУДОВОГО І ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Фізичне та трудове виховання учнів середніх класів є предметом особливої уваги теорії та практики фізичного та трудового виховання. Автором акцентовано увагу на зв'язку фізичного та трудового виховання у теоретичній площині. У статті запропоновано модифіковану схему взаємозв'язку між двома видами виховання,

яка в майбутньому, за зауваженням автора, має бути додатково насичена в результаті виконання магістерської роботи.

Ключові слова: виховання, розвиток, трудове виховання, фізичне виховання, фізичний розвиток.

Physical and labour education of secondary school students is a subject of special attention to the theory and practice of physical and labour education. The author emphasizes the connection of physical and labor education in the theoretical plane. The article offers a modified relation scheme between two types of education, which according to the author's statement should be additionally saturated in the future as a result of the master's work.

Keywords: education, development, labor education, physical education, physical development.

Педагогічна думка сучасності відображає загальні тенденції розвитку суспільства, в якому, маємо констатувати, трудове виховання дещо поступається місцем моральному, розумовому, культурному різноманітності виховання. Натомість фізичне виховання молоді все більше привертає увагу науковців та педагогів-практиків. Утім, наш власний педагогічний досвід, досвід тренерської роботи, переконує у безпосередньому зв'язку обох видів виховання, у допичності їхніх цілей та результатів.

У педагогічному словнику С. Гончаренка трудове виховання визначається як «система виховних впливів, яка передбачає залучення дітей і юнацтва з метою їх загального розвитку до трудової діяльності. Трудове виховання притаманне всім історичним формаціям і є найстарішою формою виховання. Його конкретний характер і місце в системі виховання визначаються конкретними історичними умовами. В сучасній українській школі трудове виховання здійснюється багатьма шляхами: у процесі вивчення загальноосвітніх предметів гуманітарного і природничо-математичного циклів, на уроках трудового навчання, у процесі самообслуговування, у позакласній і позашкільній роботі, в родині» [2, с. 335].

У цьому ж словнику знаходимо визначення фізичного виховання, як «складової частини загального виховання; соціальнопедагогічного процесу, спрямованого на зміцнення здоров'я й загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та умінь. Фізичне виховання здійснюється в єдності з розумовим, моральним, трудовим і естетичним вихованням» [2, с. 345]. Наведені визначення, на нашу думку, свідчать про таке: у визначенні трудового виховання відсутня вказівка на зв'язок із іншими видами виховання (зокрема фізичним), у визначенні фізичного виховання цей зв'язок підкреслено; фізичне виховання представлено лише в аспекті здоров'язбереження, тобто його можливий вплив на формування трудових якостей практично не відображено. Також маємо наголосити на спільності фізичного та трудового виховання у формуванні та розвитку багатьох важливих для життя рис: витриманість, організованість, сміливість, сконцентрованість, наполегливість, здатність долати труднощі, дисциплінованість, ретельність у виконанні вправ/завдань тощо.

Визначений вище підхід є достатньо традиційним для педагогіки, яка, дійсно, схильна знаходити зв'язок фізичного виховання із естетичним, цю позицію у своїй науковій розвідці пропонує зокрема Т. Єрмолаєва [3, с. 56], яка унаочнює свої міркування

у відповідній схемі взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання в процесі розвитку особистості. Експлікуючи згадану схему на встановлення зв'язку між вихованням фізичним та вихованням трудовим та на основі опрацювання педагогічних джерел з проблем трудового виховання, ми отримали свою схему (модифікований варіант схеми Т. Єрмолаєвої), яка ще потребує додаткового насичення, що є одним із завдань нашої магістерської роботи.

Рис. 1. Взаємозв'язок фізичного та трудового виховання

У якості підсумку можемо констатувати, що безпосередній зв'язок трудової діяльності та фізичного виховання особистості, формування її фізичної культури. Лише в процесі праці людина може змінити своє уявлення про себе, пізнати себе. Праця здатна суттєвим чином вплинути на підвищення самооцінки та авторитету особистості, оскільки успіх у труді – це запорука прагнень повторити успішні дії, досягати успіху і надалі, а отже повторити свої дії. Саме в цьому аспекті, на нашу думку, трудове виховання найбільше наближається до фізичного, оскільки виховує якості, що є вкрай необхідними для особистості. Формування цих якостей залежить від вчителя, який має підтримати інтерес учнів до занять спортом, надавати їм впевненість у власних силах, що мотивує їх до подальших звершень.

Література

- Голяка С. К., Возний С. С. Фізіологічні основи фізичної культури та спорту: навчально-методичний посібник для студентів. Херсон: ПП Вищеперський В. С., 2015. 230 с.
- Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 366 с.
- Єрмолаєва Т. М. Основи взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання в процесі розвитку

особистості. Проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. №1. С. 54-57. 4. **Теорія и методика фізичного виховання: Методика фізичного виховання різних вікових груп / Під ред. Т.Ю. Круцевич (В 2-х т.).** Київ : Олімпійська література, 2008. Т.2. 368 с.

Муравська Д. І.,
студентка КДПУ,
науковий керівник – канд. пед. наук Волощук І. А.,
м. Кривий Ріг

МИКОЛА ЖИБОВСЬКИЙ – ТАЛАНОВИТИЙ ВИКЛАДАЧ МИСТЕЦТВА КРИВОРІЖЖЯ

Актуальність даної теми зумовлена необхідністю ознайомлення людей різного віку з талановитою постаттю рідного міста – Кривого Рогу, Миколою Жибовським. Мешканці повинні знати, хто саме прославляє Кривий Ріг на всю країну та за її межами.

Ключові слова: викладач, школа, інститут, художник, творчість.

The relevance of this topic is due to the need to familiarize people of different ages with a talented person from his hometown - Kryvyi Rih. Residents should know who glorifies their region throughout the country and beyond.

Keywords: teacher, school, institute, artist, creativity.

У зв'язку з швидким темпом життя, популяризації та дедалі більшому використанні технологій, стає помітною така тенденція, що люди більше наздоганяють сучасне та думають про майбутнє, при цьому нехтують історією. Саме історія та талановиті люди є творцями сьогодення. Одним з таких творців – є саме Микола Костянтинівич Жибовський. Він є не лише талановитим художником, але й чудовим викладачем мистецтва.

Мета: стаття покликана підвищити рівень національної самосвідомості громадян; ознайомити їх з творчістю Миколи Жибовського – відомого художника, гарного наставника та чудового викладача мистецтва; надихнути на творчість та донести читачам, що треба пам'ятати історію та відомих персоналій свого міста.

М. Жибовський народився у 1952 році, у селі Лазаревському, Краснодарського краю. Через деякий час разом із сім'єю, він переїхав до Кривого Рогу. Тут він навчається в школі. З 8-ого класу вступив в Одеське художнє училище (закінчив у 1971 р.). Стає помітним бажання вчитися та самовдосконалюватися, через що після училища не зупиняється і продовжує навчатися. Згодом він закінчує ще й Пензенське училище. Після цього М. Жибовський вступає в Київський державний художній інститут, на факультет станкового живопису. Викладацький склад вирізнявся відомими художниками. В цьому інституті працювала Т. Яблонська. Також М. Жибовський навчався в майстерні О. Лопухова.

Після закінчення інституту (1981 р.) викладав в художній школі. В цей час захоплюється малюванням абстракцій. Потім переїздить в Кривий Ріг, де, власне, і працює. Мав майстерню, в якій викладав для дітей. Був чудовим педагогом, чуйною людиною, саме за це його дуже любили діти. Інші викладачі, що працювали разом з М. Жибовським в художній школі, дуже високо оцінювали його навички комунікації з дітьми та в колективі, митця також вирізняли інноваційні методи навчання та індивідуальний підхід до кожного учня. Власне тому, творчістю педагога цікавилися учні. М. Жибовський був викладачем мистецтва не лише в художній школі, а також працював в Криворізькій загальноосвітній школі №116, вчителем малювання. Його колеги завжди відзначали неабиякий талант не лише в малюванні, але і його педагогічні здібності у

викладанні предмету. Митець ніколи не мав конфліктних ситуацій в школі ані з вчителями, ані з дітьми. Його учні відзначають свого наставника, як чудового вчителя, дуже добру та натхненну людину.

М. Жибовський неабияк проявив себе у мистецтві та здійснив вагомий внесок у творчість не тільки міста, а й країни: є учасником міських, обласних та міжнародних виставок: 1997 р. – виставка у столиці Саудівської Аравії – Ер-Ріяді; 1997-1998 рр. – участь у Осінньому вернісажі м. Кривий Ріг; 1999 р. – персональна виставка в м. Кривий Ріг [1, с. 19].

З 1996 по 2002 рік – перебував в Саудівській Аравії, за запрошенням. В цей час зображує портрети дуже відомих людей, та за проханням Королівської Родини, робить настінні розписи, у тамтешніх маєтках. Таким чином М. Жибовський та ще декілька запрошених художників з нашої країни, стають ледь не першими українцями в Саудівській Аравії.

Роботи відомого художника зберігаються в приватних колекціях США, Саудівській Аравії та Швейцарії [2, с. 5].

Улюбленою тематикою є саме «Схід». Це було пов'язано з тим, що М. Жибовський добре знався на східній філософії. Художник любив зображувати в своїх роботах східну релігію. Митець вивчав також індійську філософію, ілюстрував книги, та цікавився релігією Кришні. В майстерні М. Жибовського є 7 робіт які присвячені темі індійської релігії та філософії. Також художник черпав свої ідеї з української культури та літератури. Одні з найвідоміших робіт: «Фургани» 1989 р., «Кар'єр» 1990 р., «По той бік гора» 1997 р.

Окрім цього, М. Жибовський вів у Палаці культури «Північний» гурток малювання, де навчав юних мешканців міста творити та прививав їм любов до всього прекрасного. Цей гурток відвідувало багато дітей. Дуже багато хто захопився малюванням та перейняв техніку творчості від свого викладача.

Таким чином, М. Жибовський, це викладач в якого був високий рівень підготовки, неабиякий інтерес до педагогічної діяльності, любов до справи і дітей, педагогічний такт, педагогічне мислення, професійно-педагогічна працездатність. Безумовно, всі ці якості характеризують людину як гарного вчителя. Тут варто згадати цитату В. Сухомлинського – великого українського педагога, що: «Сучасний урок - це твір мистецтва, де педагог уміло використовує всі

СЕРТИФІКАТ № ФК-9594

засвідчує, що

Мельник Оксана Олександрівна
 пройшов (пройшла) підвищення кваліфікації за програмою
 Всеукраїнського флеш-семінару для фахівців
 освітньої галузі «Фізична культура» «Виклики сьогодення:
 навички сучасного вчителя Нової української школи».

Навчання відбулося за онлайн-формою навчання 8 листопада 2022 року

Опис досягнутих результатів:
удосконалено професійні компетентності: здоров'язбережувальна, рефлексивна, громадянська, соціально-культурна, здатність до навчання протягом життя, основи самореалізації та особистісного розвитку фахівців, побудови професійної кар'єри, діяльнісний підхід, цифрова, вміння працювати в команді, лідерство в освітньому середовищі;
набуто: теоретико-практичні знання та практичні навички для вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти та викладачів фізичного виховання закладів вищої освіти

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН
3 години / 0,1 кредиту ЄКТС

Директор
 Державної наукової установи
 "Інститут модернізації змісту освіти"
Євген БАЖЕНКОВ

Президент Ukraine Active
Андрій БОЛЯК

МІНІСТЕРСТВО
 ОСВІТИ І НАУКИ
 УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА
 НАУКОВА
 УСТАНОВА

ІНСТИТУТ
 МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ
 ОСВІТИ

КОМІТЕТ З ФІЗИЧНОГО
 ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
 УКРАЇНИ

juniorS

СЕРТИФІКАТ № ФК-9767

засвідчує, що

Мельник Оксана Олександрівна
 пройшов (пройшла) підвищення кваліфікації за програмою
 Всеукраїнського семінару для фахівців
 освітньої галузі «Фізична культура»
 «Організаційно-методичний супровід вчителя. Запитання-відповіді».

Навчання відбулося за онлайн-формою навчання 15 листопада 2022 року

Опис досягнутих результатів:
удосконалено професійні компетентності: здоров'язбережувальна, рефлексивна, громадянська, соціально-культурна, здатність до навчання протягом життя, основи самореалізації та особистісного розвитку фахівців, побудови професійної кар'єри, діяльнісний підхід

набуто: теоретико-практичні знання та практичні навички для вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти та викладачів фізичного виховання закладів вищої освіти

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ ГОДИН
3 години / 0,1 кредиту ЄКТС

Директор
 Державної наукової установи
 "Інститут модернізації змісту освіти"
Євген БАЖЕНКОВ

Президент Ukraine Active
Андрій БОЛЯК

МІНІСТЕРСТВО
 ОСВІТИ І НАУКИ
 УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА
 НАУКОВА
 УСТАНОВА

ІНСТИТУТ
 МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ
 ОСВІТИ

КОМІТЕТ З ФІЗИЧНОГО
 ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
 УКРАЇНИ

juniorS